

Katedra: Francouzského jazyka

Studijní program: 2. stupeň základní školy

Kombinace: Francouzský jazyk - Občanská výchova

VYUŽITÍ LITERÁRNÍHO TEXTU V HODINÁCH FRANCOUZŠTINY

USE OF TEXTE LITERATURE IN TEACHING THE FRENCH

UTILISATION D'UN EXTRAIT LITTÉRAIRE DANS L'ENSEIGNEMENT DU FRANCAIS

Diplomová práce:

Autor:

Iveta Nobilisová

Podpis:

.....

Adresa:

Lapák 64

272 04, Kladno 4

Vedoucí práce:

Počet

Stran	slov	obrázků	Tabulek	pramenů	příloh
59	14125	0	8	43	7

V Liberci dne: 12. 1. 2008

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce.

V Liberci dne: 12.01.2008.

Iveta Nobilisová
vlastnoruční podpis

Poděkování:

Děkuji všem, bez nichž bych asi nikdy svoji práci nedokončila.

Vedoucímu práce doc.PhDr. Vladimíru Uhlířovi.CSc. děkuji za zasvěcené vysvětlování problémů tvorby diplomové práce a za podnětné rady. Vedoucímu katedry francouzštiny TUL v Liberci Jerômovi Boyonovi za trpělivost.

Dík náleží mému příteli Jirkovi a rodičům, kteří mě morálně podporovali.

V neposlední řadě můj velký dík patří Mgr. Jarmile Sulovské za oponentský posudek a učitelům francouzského jazyka, které jsem potkala při studiu a na své pedagogické dráze, za jejich podnětné rady.

VYUŽITÍ LITERÁRNÍHO TEXTU V HODINÁCH FRANCOUZŠTINY

NOBILISOVÁ Iveta

DP-2008

Vedoucí DP: Doc.PhDr. Vladimír Uhlíř CSc

Resumé

Teoretická část diplomové práce se zabývá pojmy literární text, autentický text a neautentický text. Analýzou didaktické literatury jsme dospěli k názoru, že možnosti práce s literárním texty jsou v těchto publikacích dostatečně zpracovány. Potvrdil se nám názor, že problematika literárního textu je velmi důležitá, ale v praxi často opomíjená.

Práce se zabývá faktory výběru literárního textu a postupy práce s literárním textem. Zmiňujeme několik strategií čtení, z nichž nejdůležitější jsou příprava na čtení, vlastní čtení a využití textu.

Praktická část je věnována analýze zpracování literárních textů prezentovaných v učebnicích používaných na českých základních a středních školách.

Závěrečná část přináší výsledky dotazování žáků studujících francouzštinu a aprobovaných učitelů.

Résumé

La partie théorique du travail définit les notions comme le texte littéraire, le texte authentique, non authentique. Nous avons analysé la littérature pédagogique et nous arrivons à la conclusion que les possibilités du travail avec les textes littéraires sont suffisamment étudiées. Pourtant la pratique scolaire les néglige couramment.

L'exploitation des textes littéraires à l'école est suivante : la préparation de la lecture, lecture du texte et l'exploitation du texte.

Nous mentionnons plusieurs stratégies de la lecture et l'exploitation du texte par les activités diverses. Nous étudions aussi les critères du choix des textes.

La partie finale de notre travail présente les résultats de notre enquête que nous avons menée parmi les élèves et les enseignants du français diverses écoles.

Summary

The diploma thesis is focused on the notions as literature text, authentic text and no authentic text. The analyse of didactic documents signs a lot of possibilities using of literature text in teaching french on elementary and secondary school. The exploitation of literature text in teaching lessons is following: a preparing for reading, reading and activities with text. We mentionned several strategies of reading.

In the closing chapter, the results of the questionnaire survey aimed at the utilisation texte literature in teaching french.

OBSAH

1	ÚVOD.....	8
2	TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1.	LITERÁRNÍ TEXT V PEDAGOGICKÝCH DOKUMENTECH.....	9
2.1.1.	Společný evropský referenční rámec pro jazykové vyučování	9
2.1.2.	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	10
2.2.	VYMEZENÍ POJMŮ UŽÍVANÝCH V DIPLOMOVÉ PRÁCI	11
2.2.1.	Literární text	11
2.2.2.	Literatura.....	12
2.2.3.	Neautentický text	13
2.2.4.	Autentický text.....	13
3	CHARAKTERISTIKA PRÁCE S LITERÁRNÍM TEXTEM	15
3.1.	VÝBĚR LITERÁRNÍHO TEXTU	16
3.1.1.	Faktory výběru literárního textu	17
3.2.	ADAPTACE TEXTU - DIDAKTIZOVÁNÍ TEXTU.....	18
3.3.	DIDAKTICKÉ ZÁSADY PRO PRÁCI S LITERÁRNÍM TEXTEM.....	20
4	PRÁCE S LITERÁRNÍM TEXTEM.....	22
5	FÁZE PRÁCE S LITERÁRNÍM TEXTEM	24
5.1.	INTERPRETACE A OCENĚNÍ	26
6	ČTENÍ LITERÁRNÍHO TEXTU	27
6.1.	DRUHY ČTENÍ	27
6.2.	FÁZE PROCESU ČTENÍ.....	28
6.3.	ČTECÍ STRATEGIE	28
6.4.	ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI.....	33
7	PRAKTICKÁ ČÁST I.	34
7.1.	LITERÁRNÍ TEXTY V UČEBNICÍCH FRANCOUZSKÉHO JAZYKA	34
7.1.	EN FRANÇAIS	34
7.1.1.	Struktura učebnice	35
7.2.	UČEBNICE ON Y VA!.....	36
7.2.1.	Struktura učebnice	36
7.2.2.	Literární text v On y va!	37
7.3.	UČEBNICE LIBRE ÉCHANGE!	39
7.3.1.	Struktura učebnice	39
7.3.2.	Literární text v Libre Échange	39
8	PRAKTICKÁ ČÁST II.	42
8.1.	DOTAZNÍK.....	42
8.1.1.	Cíle dotazníku	42
8.1.2.	Dotazníkové šetření	42
8.1.3.	Respondenti	44
8.1.4.	Hypotézy	44
8.1.5.	Vyhodnocení:.....	45
8.1.6.	Tabulkově zpracované vyhodnocení dotazníku.....	48
8.2.	ŘÍZENÝ ROZHOVOR.....	49
8.2.1.	Cíle řízeného rozhovoru.....	49
8.2.2.	Respondenti	49
8.2.3.	Vyhodnocení:.....	50
8.2.4.	Tabulkově zpracované vyhodnocení řízeného rozhovoru	53
9	ZÁVĚR	55

10	SEZNAM ZKRATEK.....	56
11	POUŽITÉ ZDROJE	57

1 ÚVOD

Diplomová práce nazvaná Využití literárního textu v hodinách francouzštiny je zaměřená na účinné využití literárního textu ve výuce.

Práce obsahuje jak část teoretickou pojednávající o funkci literárního textu, tak část zaměřenou na praktické využití literárního textu ve výuce vzhledem k dané věkové skupině žáků, včetně popisu odpovídajících metod a forem práce.

Teoretická část vychází ze současného zmapování výzkumu francouzsky i česky psané odborné literatury v této oblasti.

Praktická část je rozdělena do dvou částí. První část bude věnována analýze české řady učebnic En français 1,2,3, On y va 1,2,3,4 a francouzské řady učebnice Libre Échange se zaměřením na literární texty.

Ve druhé praktické části bude zařazena samostatně navržená a zpracovaná ukázka.

Předmětem práce je problematika literárního textu v české a francouzské učebnici se zaměřením na výuku francouzštiny. Půjde o porovnání učebnic: dvojjazyčná učebnice zpracovaná ve vztahu k českému jazyku jako mateřskému a učebnice francouzská zpracována s mezinárodní platností bez přihlédnutí na mateřský jazyk. Zajímá nás bude, jak autoři těchto učebnic nahlíží na práci s literárním textem, které žánry, témata a typy cvičení vybrali pro vyučování pro 2.stupeň základní školy.

Dílním cílem je zmapovat pojmy jednotlivých textů – literárního, autentického a neautentického a zjistit zastoupení literárních textů ve zvolených učebnicích.

Hlavní metodou práce bude studium pedagogických dokumentů, doplněné analýzou literárně didaktických odborných publikací, k dalším metodám bude patřit rozbor literárních textů ve zvolených učebnicích.

Zároveň bude využito dotazníkové šetření pro žáky i učitele francouzského jazyka k ověření práce s literárními texty v praxi na konkrétních školách.

Velká pozornost práci s texty je věnována v časopise Le français dans le monde. V českém jazyce považuji do jisté míry za ekvivalent odborný časopis Cizí jazyky. Články v obou časopisech jsou zaměřeny nejen teoreticky, ale i odrážejí vyučovací proces v praxi. Domníváme se, že oba časopisy nabízejí dostatek podnětného a tvořivého materiálu pro vyučující

2 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části se budeme zabývat pouze texty literárními vzhledem k zadání tématu (i když lze text chápat jako velmi rozmanitý materiál).

Na didaktické předpoklady, které v této části formulujeme, se pokusíme odpovědět v části praktické. Naším záměrem je ověřit, zda je práce s literárním textem rovnocennou součástí výuky francouzského jazyka vedle práce s prvky komunikativními a lingvistickými. Dále se zkoumá jaký je věnován prostor práci s literárním textem v hodinách francouzštiny. V další části se zaměříme na vysvětlení pojmů textu autentického, neautentického a literárního na základě studia odborných publikací.

2.1. LITERÁRNÍ TEXT V PEDAGOGICKÝCH DOKUMENTECH

Požadavky na práci s textem v hodinách cizího jazyka jsou formulovány ve „Společném evropském referenčním rámci pro jazyky“¹.

„Rámcový vzdělávací program pro 2.stupeň základního vzdělávání“ (resp.pro 6.-9.ročník), i pro odpovídající ročníky šestiletých a osmiletých gymnázií platí, pokud není určeno jinak, vše, co je obsaženo v „Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání“ (Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání se změnami provedenými k 1.9.2007).

2.1.1. Společný evropský referenční rámec pro jazykové vyučování

Otázce textu se ve „Společném evropském referenčním rámci pro jazykové vyučování“ (dále jen Rámec) věnuje kapitola 4 a podkapitola 6.4.

Mezi způsoby, jak se budou žáci učit cizímu jazyku, se uvádí v bodě :

a) „čtení neupravených, autentických psaných textů a textů neodstupňovaných podle obtížnosti(novin, časopisů, povídek, románů, veřejných vývěsek a upozornění atd.)“

b) „přímým působením speciálně vybraných mluvených projevů (např.odstupňovaných podle obtížnosti) a psaných textů v cizím jazyce

---

¹ Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Učení, vyučování a hodnocení. 1.vyd.Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0404-4.

(tzv. „srozumitelný jazykový vstup“). U učitele se předpokládá znalost literatury a také i schopnost rozvíjet jejím prostřednictvím estetické vnímání u žáků.

Kapitola 6.4.3. se zabývá rolí textů v jazykovém vyučování a učení. Pro výuku považuje vhodné autentické texty nevytvořené primárně pro výuku, ale texty vytvořené uměle pro vyučování (např. za účelem nácviku nového gramatického jevu).

Rámec se také věnuje charakteristice textu, vhodného pro žáky a faktorům, které mají být brány v potaz. Jedná se o lingvistickou složitost, typ textu, znalost žánru a sociokulturní znalosti dané jazykové oblasti a o strukturu projevu².

Dále se rámec věnuje úlohám zaměřeným na porozumění obsahu textu a jeho obtížnosti.

Kapitola 4.3.5. (Estetické užívání jazyka) zmiňuje literární texty. „Studium literatury by mělo sloužit různým vzdělávacím účelům: intelektuálním, morálním, jazykovým a kulturním, ne pouze účelům čistě estetickým“³.

2.1.2. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

„Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vychází z nové strategie, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě“⁴.

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.

Otázce textu se věnuje kapitola 5.1 a podkapitoly 5.1.1 a 5.1.2.

Žák na 2.stupni základní školy by v cizím jazyce měl zvládnout tyto řečové dovednosti: - číst nahlas plynule a foneticky správně jednoduché texty obsahující známou slovní zásobu

- vyhledat v jednoduchém textu potřebnou informaci
- rozumět obsahu a smyslu jednoduchých autentických materiálů (časopisy, obrazové a poslechové materiály) a využívat je při své práci.

---

² Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Učení, vyučování a hodnocení. 1.vyd.Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0404-4, str.168.

³ Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Učení, vyučování a hodnocení. 1.vyd.Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0404-4.,str.57-58.

⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1.9.2007), VÚP,Praha, 2007, str.14.

2.2. VYMEZENÍ POJMŮ UŽÍVANÝCH V DIPLOMOVÉ PRÁCI

V této kapitole se budeme věnovat vymezení základních pojmů, souvisejících se zadáním práce: „text“, „autentický text“, „literární text“, „neautentický text“ a „literatura“ jako souhrn textů. Podrobněji bude rozebrán pojem text literární.

U definice pojmu text panuje určitá nejednotnost - neexistuje jediná univerzální definice. Proto jsou zde uvedeny definice vybrané na základě dostupnosti odborných publikací, jak českých tak francouzských. A vzhledem k tomu, že je pro nás závazný pohled literárně-teoretický či literární, jsou zde pominuty lingvistické definice „textu“.

2.2.1. Literární text

Závazný je pro mne pohled literární či literárně - teoretický, opomím zde lingvistické definice textu.

Literární teorie nám pro pojem text nabízí definici:

„Obecně: každý výsledek řečové činnosti, to jest jazykový útvar, vzniklý konkrétní realizací jazykového systému. Pojem text, tak na nejobecnější rovině není omezen pouze na psanou podobu, ale zahrnuje produkt řečové činnosti.

Někdy se však termínem text rozumí pouze :

- a) psaná nebo tištěná podoba záznamu
- b) jazykový útvar, jakýmkoliv způsobem zaznamenaný a uchovaný, zdůrazňuje možnost další reprodukce (např.v tištěné či psané podobě, záznam na magnetofonové pásce apod.)“⁵.

„Textem rozumíme psaný či popř. i mluvený souvislý projev různé délky, obvykle jinak věcně či tematicky neohraničený a neomezený,“⁶.

„Pojem text je víceméně synonymem k obecnému pojmu jazykový projev (promluva), dále pojmu komunikát, při jehož užívání se zdůrazňuje komunikační aspekt, tj.proces přenosu informace komunikačním kanálem“⁷.

V Rámci je definován text jako: „jakýkoliv jazykový projev, mluvený a/nebo psaný, vztahující se k určité oblasti užívání jazyka, který se v průběhu provádění úlohy stává konkrétní jazykovou činností, jež je buď podpůrným prostředkem, nebo cílem, výsledným produktem nebo procesem“⁸.

---

⁵ Vlašín, Š.: Slovník literární teorie. Praha. Československý spisovatel, 1977, str.389.

⁶ Čermák, F.: Jazyk a jazykověda. Praha. Karolinum, 2001, str.290

⁷ Vlašín, Š.: Slovník literární teorie. Praha. Československý spisovatel, 1977, str.390.

⁸ Společný evropský referenční rámec pro jazyky. kapitola2, podkapitola 2.1, str.10.

„Výraz text pochází z latinského texere - plést, tkát, skládat, textum - utkané“⁹.

Výše uvedené definice slouží k odvození formulace textu literárního. „Literární text“ je považován za text umělecký, jehož textovému významu dominuje estetická funkce. Formulovaná definice pojmu literární text nebyla zastoupena v žádném prostudovaném didaktického titulu. Z řad českých autorů pouze Beneš (1970, str. 163) za pojmem „texty umělecké“ doplňuje pomocí výrazů v závorce „literární“, „beletristické“, ovšem bez bližšího vysvětlení.

Z hlediska didakticko-metodického existují tři krajní charakteristiky vymezení termínu literární text: dle Francine Cicurelová.

1) Literární: Umělecký text je postaven na roveň textu neliterárnímu, tedy neuměleckému. Literárno je potom integrováno do každodennosti. To ale může vést k degradaci literárního textu na pouhé cvičení gramatických a lexikálních forem. Slovem degradace mají autoři na mysli skutečnost, že odstraněním hranice mezi uměleckým a neuměleckým textem bude estetická funkce literárního textu odsunuta na konec učebnice jako příloha.

2) Dále je zde uveden odkaz, ve kterém se hovoří o problematice užšího pojetí literárního textu v hodinách cizího jazyka: umělecká stránka může působit jako zastírací prvek při žákově snaze o pochopení sdělované informace, toho co má žák odhalit.

3) Rozdílnost vztahu přístupu k literárnímu textu ve výuce cizího jazyka a mateřského jazyka. V cizím jazyce slouží literární text především k rozvoji jazykové - komunikativních dovedností. Nesmíme opominout kulturní odlišnosti země, ve které cizojazyčný text vznikl a zemi, ve které se s tímto textem pracuje, jak zmiňuje publikace Albertové a Souchona (Les textes littéraires en classe de langue, 2000).

2.2.2. Literatura

„Původ slova „literatura“ je odvozen z latinského slova littera = písmeno, litterae = písemné záznamy. Synonymem je také slovo písemnictví“¹⁰.

Literatura v širokém slovy smyslu je definována jako „soubor veškerých písmem zaznamenaných jazykových projevů určitého národa, epochy nebo celého lidstva, zahrnující nejrůznější obory lidské aktivity (vědu, techniku, umění, náboženství, politiku, právo). Základním a nejdiferencovanějším vyjadřovacím prostředkem

---

⁹ z přednášek Doc. Uhlíře

¹⁰ z přednášek Doc. Uhlíře

literatury jsou spisovné jazyky ve všech svých slohových vrstvách, zpočátku ne vždy jazyky národní, nýbrž kulturně a politicky nejvlivnější (např. latina).

Literatura z hlediska lingvistiky je podle Čermáka (2001, str. 260), „doklad a zdroj užití jazyka určitého typu a stylu i jeden z cílů užití jazyka“.

Literatura je dále rozdělena podle různých hledisek: oboru a tematiky, národnostního původu, doby vzniku.

Z hlediska užšího smyslu je dělena na dvě skupiny:

a) literatura zaměřená především na poznání, prosté sdělení, popularizaci, informaci, dokumentaci, označovanou globálně jako literatura věcná

b) literatura zaměřená na estetický účinek, tzv. literatura umělecká neboli krásná
„Součástí literatury v tomto užším smyslu jsou všechny jazykové projevy s převládající estetickou funkcí, tedy i díla lidové slovesnosti šířená původně nikoli písmem, ale ústním podáním. Přitom mezi uměleckými a mimouměleckými projevy není nehybná hranice, neboť rozhraničení nemá tematickou povahu“¹¹.

Mezi další termíny, jež zde mají být objasněny, jsou neautentický text a autentický text.

2.2.3. Neautentický text

Neautentickým textem rozumíme text didaktizovaný, tedy upravený pro vyučování. V učebnici bývá zpravidla úvodní ukázka na začátku nové lekce, vytvořená autory učebnice, zaměřená na procvičování nově probíraného učiva v dané lekci.

2.2.4. Autentický text

Rozumíme texty „vytvořené za účelem komunikace bez jakéhokoliv úmyslu používat je ve výuce“¹².

Hendrich J.(1988, str.230) charakterizuje pojem jinak. Autentický text považuje též za druh textu neupraveného či originálního, ale příklady omezuje na prospekty, jízdenky, letenky či divadelní programy.

---

¹¹ Nezkusil, Interpretace uměleckého textu a RVP ZV - //on-line//. www.rvp.cz/clanek/74/93_ke dni 15.10.2007 .

¹² Společný evropský referenční rámec pro jazyky: Učení, vyučování a hodnocení. 1.vyd.Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0404-4.,kapitola 6, podkapitola 6.4.3.2,str.148.

Autentické texty jsou určeny žákům, kteří již dostatečně jazyk ovládají. Tento druh textu je určen rodilým mluvčím a bývá zpravidla uveden na konci lekce. Nejčastěji se jedná o novinový článek, úryvek z časopisu, báseň či vybraná pasáž z knihy. V učebnici bývá zpravidla uveden formou komentovaného čtení.

Oproti tomu Tagliantová Ch.(1994, str.38) charakterizuje autentický text jako každý dokument vypovídající o každodenním životě, o reálných situacích dané společnosti (např. v bance, na poště).

Literatuře je na druhém stupni ZŠ věnováno dostatek prostoru v hodinách českého jazyka, otevírá se velmi široká možnost spolupráce v rámci mezipředmětových vztahů. V hodině cizího jazyka slouží text v první řadě k rozvoji řečových a komunikačních dovedností, ale i k seznamování s realitami. Záleží na zaměření a volbě práce s textem. Učitel cizího jazyka musí počítat s omezenými vyjadřovacími schopnostmi žáků. Společným rysem je vliv žákovy osobnosti. Ve vnímání cizojazyčné literatury je velice důležité kulturně - historické pozadí, na jehož základě texty vnímáme a interpretujeme. Otázka, a to poměrně důležitá, je výběr textu pro využití v hodině cizího jazyka. Problematice výběru textu bude věnována samostatná kapitola.

Shrnutí

Literárním textem rozumíme text autentický. Literární text zpravidla čteme tak, jak byl napsán, což odpovídá významu autentickému textu. Zároveň v práci užíváme obecně pojem literární text pro psaný text umělecký. Autentickým textem neliterárním rozumíme texty funkčního stylu tzv.sdělovacího (dopis, inzerát, novinový článek, jízdenka atd.).

Neautentickým textem máme na mysli text didaktizovaný, uměle vytvořený tvůrci (např.učebnice) pro potřeby vyučování (např.z důvodu prezentace nového gramatického jevu nebo nové slovní zásoby).

3 CHARAKTERISTIKA PRÁCE S LITERÁRNÍM TEXTEM

V této kapitole se věnuji obecné charakteristice práce s literárním textem ve vyučování cizímu jazyku. Literatuře je na základní škole věnováno dostatek prostoru v hodinách českého jazyka a proto se otevírá široká možnost spolupráce v rámci mezipředmětových vztahů. V hodině cizího jazyka slouží text v první řadě k rozvoji řečových a komunikačních dovedností. Záleží na volbě práce s textem a jeho zaměření. Učitel cizího jazyka musí počítat s omezenými vyjadřovacími schopnostmi žáků. Společným rysem je vliv žákovy osobnosti.

Práci s literárním textem ve vyučování cizímu jazyku utvářejí faktory pozitivní a negativní.

Hříbková uvádí následující pozitiva práce s literárním textem¹³:

Literární text má motivační a formativní sílu, přispívá tak k rozvoji osobnosti žáka. Literární text je zdrojem poznatků z historie a reálií. Tuto schopnost připisují autoři Tagliantová (1994, str. 40) a Beneš (1970, str. 164) všem autentickým textům. Literární text prohlubuje komunikativní kompetence žáků. Literární text slouží k rozšiřování slovní zásoby v cizím i mateřském jazyce. Obrazná vyjádření z literárního textu přecházejí do oblasti každodenní komunikace. Hlasitým čtením, přednesem básní prohlubují znalosti fonetiky.

Pozitivní je především skutečnost, že literární text má ve výuce své místo a hlavně všestranné využití, ale i zároveň, že ne každý umělecký text je vhodný pro výuku. Obtíže může působit nejen jazyková stránka, nýbrž i stránka obsahová. Text by měl být žákem pochopen. Žák by měl být četbou literárního textu motivován k samostatné četbě dalšího textu. Text by měl vyhovovat po stránce lingvodidaktické a vzdělávací, tak i výchovné, neboť učitel nesmí pustit ze zřetele, že žáky zároveň vychovává. Lze jej také využít k získávání poznatků o kultuře dané země i k procvičování řečových dovedností.

Práce s literárním textem ve výuce cizích jazyků je i přes tyto uvedené výhody učiteli často odmítána. Podle Radky Hříbkové je nejčastějším důvodem časová náročnost při přípravě i samostatné práce v hodině. Učitelé si také stěžují, že tato práce je málo efektivní, protože výsledek se obvykle projeví až později.

---

¹³ Hříbková R: Umělecký text ve výuce cizího jazyka. Cizí jazyky 1999/2000. roč. 43, č.3., str. 80-82

Slovesné umění je dle Žáka (1992, str. 31) nejvyšším projevem jazykové kultury. Benešovo tvrzení (1970, str.31) je shodné, když uvádí, že v uměleckém textu poznáváme „jazyk v jeho nejdokonalejší podobě“.

Tandlichová dodává (1993, str.194), že literatura a literární texty mají ve výuce cizího jazyka své seriózní místo neboť výuka cizího jazyka má komplexní charakter. Pod komplexním charakterem výuky cizího jazyka se rozumí, že je třeba seznámit žáky nejen s gramatickou, fonetickou a lexikální stránkou jazyka, ale též jim přiblížit realie a kulturu dané země, přičemž literatura patří mezi stěžejní složky kulturního bohatství.

Cílem práce s literárními texty je seznámit žáka se základními jevy, jmény autorů a tendencemi literatury příslušné jazykové oblasti, s jejími tradicemi a sociální, politickou a kulturní specifikou, říká Hendrich, jehož pohled koresponduje s výše uvedenými názory Tandlichové a Hříbkové.

Hříbková za negativa práce s literárním textem považuje fakt, že práce s literárním textem je z pohledu vyučujícího velmi náročná na přípravu. Především jde o texty určené k syntetickému čtení a výsledek práce je u žáků nejistý, neboť výsledky jsou pozorovatelné až po delší době.

Problémem je i nedostatečné seznámení vyučujících s blízkými předměty a s jejich osnovami, z čehož vyplývá nedostatečná souhra v mezipředmětových vztazích.

Žák (1992/3, str.31) varuje před zjednodušeným přístupem k jazyku, když říká, že epická próza je „veřejností obvykle vnímána jako více či méně zajímavá reprodukce nějaké události. K estetickým kvalitám textu běžný čtenář proniká zřídka, přesněji řečeno ani je tam nehledá[...]“

Z uvedených názorů a charakteristik vyplývá, že ne každý umělecký text je vhodný pro výuku. Obtíže může působit nejen jazyková stránka, nýbrž a hlavně obsahová stránka. Důležité je, aby text byl žákem pochopen a byl jím motivován k četbě dalšího textu. Literární text by měl vyhovovat po stránce vzdělávací, lingvodidaktické i výchovné neboť učitel nesmí zapomínat, že žáky zároveň vychovává.

3.1. VÝBĚR LITERÁRNÍHO TEXTU

Zvolit literární text je věc nesmírně složitá a je nezbytné zohlednit mnoho faktorů, které výběr ovlivňují.

Podle literárního žánru můžeme volit mezi lyrikou, epikou či dramatem. Literární forma nabízí: pohádky, bajky, pověsti, básně, písně, cestopisy, fejetony,

romány, přísloví atd. Při výběru literárního textu můžeme volit mezi beletrií nebo naučnou literaturou. K dispozici máme texty dialogické i monologické.

Výběr vhodného literárního textu a autora je pro učitele velmi těžkým úkolem. Kritéria pro volbu mohou být různá, důležité však je, aby texty odpovídaly zájmu žáků, motivaci učitele, časovým možnostem výuky a v neposlední řadě dostupnosti knižního materiálu vhodného k upoutání a udržení pozornosti žáků. Nesmíme zapomínat, že „žák by měl především pociťovat radost z četby (le plaisir du texte)“¹⁴. Tímto rozumíme, že učitel by měl navodit takovou atmosféru při níž budou žáci k práci s textem přistupovat jako ke hře.

Toto tvrzení potvrzuje Naturelová, když píše (str. 129):

„ /.../ l'intérêt pour l'apprenant (plaisir de la lecture et l'intérêt pédagogique) et la motivation de l'enseignant (intérêt personnel et la possession d'un matériel pédagogique susceptible d'éveiller et de retenir l'attention des apprenants.“

Stává se, že učitel zvolí text k četbě podle svého vkusu a zájmu, který však u žáků „ nezíská úspěch“. Je přirozené, že učitel vybírá texty podle svého vkusu, které má rád, ale zároveň musí mít neustále na paměti, že mezi ním a žáky je rozdíl generační, ve vkusu doby, kdy on sám se s dílem seznámil.

Albertová a Souchon potvrzují názor Naturelová, když dodávají (str.56): „co se týče obtížnosti literárních textů, jejich výběr nezávisí tolik na úrovni komunikativní kompetence žáků, jako na aktivitách, které jsou s jejich čtením spojeny. Stejný text tak může být nabídnut jak začátečníkům tak pokročilým, vše závisí na tom, jaký cíl a postup práce učitel zvolí“.

3.1.1. Faktory výběru literárního textu

Obecně můžeme aspekty výběru textu rozdělit na objektivní a subjektivní, jak navrhuje Albertová a Souchon, (2000, str.51-56).

Zcela je však od sebe oddělit nemůžeme, neboť vždy je to subjekt, kdo se pokouší o objektivní výběr.

Při výběru vhodného textu se musíme ptát, jakého cíle chceme dosáhnout, jakého účinku? Bude žák schopen splnit cíl, který jsme si při výběru textu předsevzali?

---

¹⁴ Barthes, R.: Le plaisir du texte: Paris: SEUIL, 1973., str.125.

a) Objektivní faktory:

Výběr literárního textu je vymezen literárními texty zahrnutými v učebnicích. Učitel může texty doplnit či nahradit aktuálními. Měli bychom postupovat podle základní didaktické poučky: od konkrétního k abstraktnímu.

Žák vyššího ročníku ZŠ či gymnázia by však již měl být schopen vypořádat se s jistou odpovídající mírou „abstraktna“, která je ovšem individuální.

Mezi objektivní faktory výběru řadíme, j ednak skupinu faktorů vztahující se k samotnému literárnímu textu - žánrový a textový aspekt, věková přiměřenost, tematická zajímavost či aktuálnost, jazyková obtížnost. Dále skupinu faktorů vyplývajících ze samotné práce s textem: věk žáků, jazyková vyspělost, společenské a socio-kulturní faktory (životní zkušenosti, státní svátek, výročí); zkrátka událost, která přímo vybízí k využití v hodinách cizího jazyka.

Obtížnost textu v cizojazyčné výuce však nesouvisí pouze s obsahem, ale vliv má i jazyková obtížnost. Na mysli máme lexikální prostředky a gramatické struktury, které se v textu vyskytují. Na obtížnosti výběru textu se dále podílí délka vět a rámcová konstrukce.

b) Subjektivní faktory

Subjektivní faktory závisí jak na osobě vyučujícího, který text vybírá, tak žáka – recipienta. Mezi subjektivní faktory patří cílová skupina, pro kterou je text určen. Zde máme na mysli především všeobecný rozhled, znalosti a životní zkušenosti k danému věku. Dále nesmíme zapomenout na vlastní zájem žáka.

3.2. ADAPTACE TEXTU - DIDAKTIZOVÁNÍ TEXTU

Adaptací textu rozumíme buď zásah do textu nebo přizpůsobení textu samotného.

Adaptace je výraz pocházející z francouzského slova adaptation = úprava, přizpůsobení. V textologii se pod tímto termínem rozumí „úprava textu, která má usnadnit jeho konkretizaci v novém okruhu vnímatelů, zpravidla značně odlišném od kruhu původního“. Týká se obvykle jen dílčích otázek tematických, kompozičních i jazykových, např. vypuštění některých méně závažných epizod nebo zjednodušení syntaxe apod. Nesmí vést k ochuzení díla o jeho základní hodnoty nebo ke zkreslení

účinku. Běžné jsou adaptace klasických děl pro mládež, památek antické a středověké literatury pro současné čtenáře atd.

Adaptace je důležitým prostředkem zpřístupňování významných literárních děl, zejména starších, a tím i rozšiřování okruhu jejich působnosti. „Adaptace se týká textů učebnicových tak i textů, které vybírá učitel mimo učebnici“¹⁵.

Podle Francine Cicurelové: přechodem od úryvku k celému textu je text adaptovaný, což je zjednodušená verze známých románů, které jsou zbaveny různých lexikálních a syntaktických obtíží, ale tím také veškeré autenticity. Čtenář tak vlastně nečte dílo původního autora, ale podle autorky jakýsi „remake“.

Benedikt Vauthier se zjednodušených textů zastává. Ve svém příspěvku nazvaném *La littérature simplifiée - un outil propédeutique entre langue et culture* se odvolává na George Gougenheima a jeho „français fondamental“: jde o základní slovní zásobu ve francouzském jazyce, která zahrnovala ve dvou stupních nejfrekventovanější slova pro ústní dorozumění (1445) slov a písemné dorozumění, (1609) slov. A rovněž na Jeana Fiota, který je autorem několika zjednodušených románů (*Le rouge et le noir* od Stendhala).

Vauthier doporučuje tuto četbu žákům od 14 do 16 let, kteří mají za sebou tři, čtyři roky výuky francouzštiny. Cílem této četby je podle něho umožnit žákům seznámit se s díly „velkých klasiků“, aniž by museli číst romány o 500-ti stránkách plné obtížných struktur a neznámých slov.

Adaptované romány, které jsou podle Vauthiera jakousi „pozvánkou k četbě“, bývají rozděleny na několik úrovní, jimž odpovídá patřičný počet slov.

Knihy nazvané *Lecture clé en français facile*, edice Cle International, jsou rozděleny na čtyři úrovně od 400 – 1700 slov.

V edici Hachette tyto knihy vycházejí v kolekci *Lecture facile*, kde jsou rozděleny podle počtu slov do tří úrovní: od 500 až 1500 slov.

Ke každému dílu je přiložena příručka pro učitele, „Dossier de l'enseignant“, v níž jsou rozpracovány úkoly, které se mohou zařadit před četbou i po četbě.

Text by z didaktického hlediska měl být vybrán přiměřený, aby pokud možno vyžadoval co nejméně zásahů. Míra nutnosti adaptace také závisí na účelu textu ve vyučování. Chceme text pochopit, vyprávět nebo interpretovat? Text také slouží k prezentaci nové gramatické látky či lexikálních jevů.

---

¹⁵ Vlašín, Š.: Slovník literární teorie. Praha. Československý spisovatel, 1977. str.11

Hovoříme-li o zásazích do autentického textu, je třeba si položit následující otázku: Je zásah do autentického textu nutný pro žákovo porozumění? Provedeme-li však zásah, hrozí ztráta estetické hodnoty. Z hlediska cizojazyčné výuky se domníváme, že základem výuky je, aby žák textu porozuměl. Pokud porozumí, můžeme mu později ukázat text původní bez zásahu.

Poznámky k textu je třeba koncipovat podle předpokládaných znalostí žáků - na úrovni gramatické a lexikální (neznámá slovíčka, fráze).

3.3. DIDAKTICKÉ ZÁSADY PRO PRÁCI S LITERÁRNÍM TEXTEM

Hendrich uvádí zásady uplatňování obecných didaktických zásad pro práci s literárním textem¹⁶.

a) Zásada gradace

Při volbě textů je vhodné postupovat od kratších k delším, od jednodušších k složitějším. Ať je uvedení textu ústní nebo písemné, žádá se nejprve jeho globální porozumění, od něhož se spěje postupně k porozumění podrobnějšímu. Od porozumění se přechází k reprodukci a samostatné produkci.

b) Zásada přiměřenosti

Výběr textu i jeho didaktické zpracování se řídí ohledem na žáky, tj. na jejich věk, potřeby, zájmy a jazykovou úroveň. Učitel přitom zachovává k jednotlivým žákům individuální přístup.

c) Zásada názornosti

U každého textu se věnuje pozornost jeho grafické úpravě a využívá se doprovodného materiálu, u odborných textů nákresů, tabulek, grafů a mapek.

d) Zásada komplexnosti

Čtení se nesmí odtrhávat od ostatních řečových dovedností. Dopis odpovídá v ústním projevu telefonickému rozhovoru, zprávy v tisku zprávám v rozhlase a televizi, odborný článek referátu na vědecké konferenci. Text je přímo vázán na mimojazykovou

---

¹⁶ Hendrich, J.: Didaktika cizích jazyků: Praha: SPN, 1988. str.348

skutečnost. Proto je při četbě třeba co nejvíce propojovat a aktivizovat všechny žakovy vědomosti a dovednosti.

e) Zásada aktivity žáků

Žáci jsou vedeni k aktivnímu přístupu k četbě cizojazyčných textů, při níž užívají svých znalostí a zkušeností věcných, jazykových i čtenářských, které se mohou vzájemně kombinovat a doplňovat. Čtení je tvořivá práce, čtenář nesmí být ve vleku výrazové stránky textu, musí ho naopak ovládnout obsahově, dobrat se smyslu sdělení, utvořit si o něm vlastní názor a reagovat na něj podle svých potřeb.

Zásady podle Hendricha je třeba dodržovat. Umožní kvalitnější práci s literárním textem ve vyučování. Individuální přístup vtáhne žáky do „děje“, doplňkový materiál je rovněž zaujme, upoutá jejich pozornost a aktivuje je.

4 PRÁCE S LITERÁRNÍM TEXTEM

Z didaktického pohledu můžeme texty rozdělit dle účelu, ke kterému slouží. Jde o prezentaci učiva, při které se žáci seznámí s novou gramatikou či lexikálními jednotkami. Jedná se o získání informací, k čemuž slouží především texty naučné, o rozvoj kompetencí komunikativních, pro které jsou vhodné texty dialogické o rozvoji pamětních návyků, které lze posílit zapamatováním si např. písní. V neposlední řadě jde o funkci estetickou, která je právě doménou textu literárního.

Literární text se využívá jak k osvojení lexikální zásoby, tak gramatických struktur, správného čtení a k seznámení s autentickým jazykem v poezii či próze.

Text může poskytnout informace, napětí, zábavu, poučení. Každý jedinec vnímá text jinak, může tedy nabídnout svůj pohled na čtenou problematiku.

Zhlediska metod dnes bývá přeceňována induktivní metoda čtení. Někteří žáci ale dávají přednost deduktivnímu přístupu před induktivním. Vyloženou informaci pak zpětně pochopí a tím si ji osvojí a zafixují. Induktivní metoda klade důraz na aktivní činnost žáka, který je schopen sám si vyhledat pro výuku potřebné informace: např. vyhledat sám neznámou slovní zásobu pomocí slovníku.

Na aktivitu žáka je též zaměřena komunikativní metoda. Jejím cílem je rozvoj vyjadřovacích schopností žáků. Lze ji využít při interpretaci obsahu literárního textu, při řečových cvičeních i při diskusi nad literárním textem.

Jako metodu lze využít i hru, a to jako prostředek motivace žáků během vyučování. Nabízí se pantomima nebo např. dramatizace literární ukázky.

„Zásadním předpokladem ale je nutnost, aby žáci na práci s literárními texty stačili, jak svými jazykovými znalostmi, tak též svou kulturní vyspělostí.“¹⁷

Hodnocení a kontrola práce je stejná pro všechny druhy textů. Je třeba brát zřetel na přesnost vyjadřování a pohotovost žáků, dále na logickou strukturu projevu. Učitel by měl hodnotit práci průběžně, pomáhat, chválit a zbytečně nekárat.

Práce s literárním textem si nárokuje i své specifické úlohy, jako např. kreativní práci s literárním textem (Tagliantová Ch.1994, str.42). Kreativní práce s textem je odlišná od tradičního pojetí vycházejícího z literární vědy. Cílem této metody práce je vtáhnout žáka do děje, do práce s literárním textem. Jeho fáze můžeme přirovnat k fázi přípravné. V přípravné fázi se vzbudí žákův zájem a jsou mu představena možná očekávání a tím vyučující zabrání ukvapeným závěrům. Vhodnou pomůckou mohou být

---

¹⁷ Beneš E.,: Metodika cizích jazyků, 1970, str.164,

audiovizuální média. V další fázi zapojí žák celou svoji osobnost, předchozí zkušenosti a znalosti, aby pronikl do literárního textu, např. je možné vytvořit kresbu k textu nebo si zahrát pantomimu. Tato fáze volně přechází ve třetí fázi. Třetí fáze je zaměřena na intuici žáka, má ukázat pocity a schopnost vcítit se. Závěrečná fáze se věnuje rozvíjející činnosti s textem. Obdobnou čtyřfázovou práci charakterizuje v rámci role textů při interkulturním učení také Marie-Claude Albertová a Marc Souchon.

Podle nich nesmíme zapomenout, že text pocházející z jiného kulturního prostředí vždy hodnotíme a komentujeme z našich pozic a kulturních zvyklostí.

5 FÁZE PRÁCE S LITERÁRNÍM TEXTEM

V této kapitole porovnávám přístupy k práci s literárním textem, jak je nahlíží Josef Hendrich a Marie-Claude Albertová a Marc Souchon.

Pracovní postup jak uvádí Marie-Claude Albertové a Marc Souchona:

1. Úvod do literárního textu

V úvodu do literárního textu je cílem učitele vzbudit zájem žáků. Učitel by měl poskytnout základní informace o vzniku textu, o autorovi, kulturně - historickém pozadí, popř. srovnání česko - francouzského pohledu. Dobré je orientovat se na to, co již žák zná z ostatních předmětů - tedy využít mezipředmětové vztahy.

2. Jazyková příprava

Učitel by měl osvětlit klíčová slova z vybrané ukázky, napsat slovíčka či fráze předem na tabuli nebo hodinu předem slovíčka nadiktovat do slovníčku. Učitel nesmí opomenout vysvětlit neznámé či obtížné gramatické jevy.

3. První vnímání textu

Žák je seznámen s literárním textem a zjistí, zda je schopen text zpracovat či nikoliv. Učitel by měl mít připravené orientační otázky, které mají zjistit, zda žák pochopil hlavní myšlenku textu, dále sem patří vysvětlení neznámých slov a výrazů, které nejsou ve školním slovníku.

Petty v knize Moderní vyučování uvádí, že při tvorbě orientačních otázek nám mohou být nápomocny výrazy z Bloomovy taxonomie.

4. Porozumění textu

Zde učitel zjišťuje, do jaké míry žák ukázce porozuměl pomocí kontrolních otázek; na které žáci dle svých možností odpovídají.

5. Prohlubující vnímání

V této fázi učitel klade nápomocné otázky, které by měly žákům usnadnit porozumění literárnímu textu. Závislost práce s literárním textem a zastoupením literárních žánrů v učebnicích je značná. Zatímco v próze půjde především o převyprávění textu vlastními slovy, u poezie se bude jednat o pamětní učení. Práce s literárním textem má aktivizující charakter. Žák musí promýšlet svojí práci. Žáci by

měli používat opisy, měli by čerpat z výrazů, které již znají. Na základě toho pak může učitel zjistit úroveň ústního projevu žáků v hodinách cizího jazyka.

6. Konečná fáze práce s literárním textem

Jde o závěrečné shrnutí získaných informací a poznatků, které žák během čtení literárního textu získá. Je možné ještě jednou text přečíst.

Hendrich uvádí pouze tři fáze postupu při práci s literárním textem: „Uvedení textu, Pochopení textu a Zpracování textu“¹⁸.

Uvedení textu

Jedná se o historický přehled a zařazení díla a autora do historického kontextu. Úvod je možné rozvést v mateřském jazyce. Je vhodné opřít se o předchozí zkušenosti žáků - ať již s knihou, filmem či televizním zpracováním.

Pochopení textu

Žák musí porozumět obsahové stránce ukázky. Vhodnou pomůckou jsou návodné otázky učitele. Pochopení textu je předpokladem k motivování žáka k další četbě. Je nutné aktivizovat žákovy znalosti, dovednosti a zkušenosti na poli jazykovém, literárním a kulturním.

Zpracování textu

Tím se myslí nadstavbová práce s literárním textem, jeho další využití a práce s ním. Hendrich uvádí převyprávění ukázky či memorizování poezie u vyspělejších žáků nebo umělecký překlad.

Cvičení, která se nabízejí při práci s literárním textem, jsou součástí výuky francouzského jazyka.

Mezi ně mohou patřit jazyková cvičení, rozvíjející slovní zásobu (překlady) či upevňující gramatiku (návěst minulého času, budoucího času, zájmen).

Mezi další možnosti, které se nabízejí, jsou dialogizace textu či dramatizace textu s přihlédnutím k obsahu textu. Při dramatizaci jde nejen o reprodukci textu, ale i o vyjádření textu gestem, mimikou, silou a zabarvením hlasu.

---

¹⁸ Hendrich, J.: Didaktika cizích jazyků: Praha: SPN, 1988. str.125 - 6

5.1. INTERPRETACE A OCENĚNÍ

Interpretace je termín pocházející z latinského slova *interpretatio* = výklad, vysvětlení. „Interpretace označuje výklad smyslu nějakého textu“.

V širším slova smyslu jde o každý přístup ke skutečnosti, který usiluje o výklad jevu, jeho podstaty, jeho příčin, podmínek a způsobu jeho existence. Interpretací v tomto smyslu začíná a končí jakékoliv zkoumání literatury jako faktu.

V užším smyslu je interpretace literárně vědní disciplínou, jejímž východiskem je literární text a cílem co nejadekvátnější pochopení a výklad smyslu slovesného uměleckého díla. Teorie literatury je systémově nadřazená interpretaci. Předmětem interpretace je konkrétní individuální umělecké dílo jako svébytný celek.“¹⁹

Nezkusil (1994) uvádí tři typy přístupů k interpretaci uměleckého textu, které lze aplikovat při výuce cizích jazyků.

Během formativního přístupu přebírá iniciativu učitel a žák je příjemcem hodnot, které učitel prezentuje. Afirmativní přístup je opakem formativního přístupu: tady učitel dopřává žákům téměř naprostou volnost. Kompromisem obou je demokratický přístup, kdy práce v hodině spočívá na interakci a vzájemné spolupráci. Učitel je svým přístupem mluvčí.

Podle Žáka je interpretace individuální dle úrovně žáka. Učitel by měl zmínit také estetickou stránku textu, kterou běžný čtenář zpravidla pomíjí.

Interpretace obsahu literárního textu je závislá na individuálních zkušenostech, znalostech, dovednostech a schopnostech jak žáka, tak vyučujícího. Učitel by měl uplatnit znalosti ze svého dalšího aprobačního předmětu²⁰ (např. občanská výchova, český jazyk, cizí jazyk a další).

Žák může literární text na základě svých schopností převyprávět, ohodnotit nebo se zamyslet nad skrytým smyslem textu, dodává ještě Nezkusil (1994).

U žáků základní školy nepředpokládáme znalosti základů literární teorie. Je-li však v hodinách francouzštiny dostatek času, je možné se s žáky pokusit o složitější rozbor literárního textu. V tomto případě velmi záleží na vynalézavosti učitele a ochotě žáků.

---

¹⁹ Vlašín, Š.: Slovník literární teorie: Praha: Československý spisovatel, 1977. str 312

²⁰ Štěpánek a Hrabák, Úvod do teorie literatury. 1978 str. 223.

6 ČTENÍ LITERÁRNÍHO TEXTU

Základním cílem čtení je pochopit smysl zapsaného textu. Dále sem patří výchovné a estetické působení textu. Alberová a Souchon píší (str.51), že cílem čtení literárních textů v cizojazyčné třídě není seznamovat žáky s přehledem literatury daného jazyka prostřednictvím ukázek, které reprezentují určité období. Tento přístup upírá literárnímu textu jeho interaktivní dimenzi.

Během čtení žák poznává běžně užívaná cizojazyčná spojení, větné konstrukce a obraty. Výrazné a správné čtení je nejen cílem vyučování, ale i prostředkem, s jehož pomocí poznává žák nové jevy.

6.1. DRUHY ČTENÍ

Cílem této práce není detailně rozebírat druhy čtení, nicméně práce s literárním textem není bez čtení možná. Proto zde pro úplnost uvedu krátkou charakteristiku fází a druhů čtení.

Z hlediska lingvodidaktického a komunikativně praktického není správné mluvit o čtení obecně, ale rozlišovat jeho jednotlivé typy. Z tohoto důvodu uvedu stručnou typologii podle Hendricha (1988, str.226).

Čtení hlasité a tiché

V praktickém životě se uplatňuje především čtení tiché. Při vyučování cizím jazykům je k tomuto typu čtení vedeme.

V metodickém aspektu má tiché čtení svou nezastupitelnou funkci, a to jako příprava pro hlasité čtení. Hlasité čtení výrazně přispívá k upevňování návyků artikulačních, akcentuačních i intonačních.

Čtení orientační, informativní a studijní

Orientační čtení se uplatňuje tam, kde chceme co nejrychleji prohlédnout článek, časopis, knihu a zjistit, zda obsahují pro nás nějakou cennou informaci.

Informativní čtení má za cíl postihnout hlavní informaci, kterou text přináší. Tak čteme noviny i beletrii.

Třetí typ je studijní čtení, zaměřené na získání úplné a přesné informace z textu.

Čtení překladové a bezpřekladové

Čtení překladové se využívá při menší znalosti jazyka. Čtenář tak překládá text do mateřštiny.

Čtenářský výcvik na základní a střední škole by měl směřovat ke čtení bezpřekladovému, při němž žák čtený text chápe bez okliky přes mateřštinu.

Čtení individuální a sborové

Individuální čtení je čtení jednotlivými žáky postupně (např. čtení učebnicových textů).

Sborové čtení je vhodný prostředek, jak aktivizovat všechny žáky ve třídě a zintenzivnit výuku.

Čtení školní a domácí

Školní čtení je organizováno a kontrolováno učitelem. Jde o čtení s určitou přípravou.

Domácí čtení je výrazným doplňkem čtení školního a patří k závažným složkám mimotřídní práce při vyučování cizím jazykům.

6.2. FÁZE PROCESU ČTENÍ

1. Za výchozí Hendrich považuje vizuální vnímání textu při kterém žák dešifruje informace. Žák na krátkou dobu fixuje svůj zrak na určitý úsek řádku daného textu a přitom zachytí určité množství signálů.

2. Vnímání grafického textu žákem lze charakterizovat jako vnímání integrativní. Během něhož si žák na základě znalosti jazyka správně dešifruje slova i v případě, že jsou chybně napsána. Hendrich uvádí příklad na slově *international* - žákovi stačí zachytit začátek *internatio...* a žák si slovo doplní.

3. Během identifikace žák správně identifikuje jak lexikální prostředky tak obsah čteného textu.

4. Závěrečnou fází čtení je interpretace, která slouží k správnému pochopení čteného textu.

6.3. ČTECÍ STRATEGIE

1. „Čtení, základní způsob vnímání literárního díla ve formě písemného projevu“. V průběhu tohoto procesu vstupuje literární dílo do vědomí čtenáře a konfrontuje se zde s jeho zkušenostním komplexem.

Výsledek tohoto procesu bývá označován jako dotváření díla čtenářem, jeho konkretizace. Podle míry tohoto dotváření hovoří se někdy o aktivním a pasivním čtení.

2. Čtení je též nepřesné synonymum pro termín literatura. V praxi se užívá především pro různé druhy nižší literatury, např. zábavná nebo dobrodružná četba a jiné“²¹.

Důležitý vliv čtecí strategie hraje sociokulturní prostředí, ze kterého čtenář pochází. Žáci přebírají čtenářské vlivy svého okolí, které se však s věkem mění. Ve věku, kdy žáci navštěvují základní školu, nemají tak bohatou slovní zásobu, aby zvládli přečíst celou knihu v cizím jazyce. Musí hledat mnoho neznámých slovíček ve slovníku, což je vzhledem k další četbě demotivující. Při dotaci dvou - tří hodin týdně, není na rozsáhlejší práci s mimoučebnicovým textem dostatek času. Navíc činnosti je třeba kvůli pestrosti hodin střídat. Je důležité, aby četba zaujala většinu žáků třídy. Řešením mohou být francouzsky psané časopisy vycházející u nás, určené žákům ZŠ. Často jsou orientovány na problematiku stejné věkové skupiny dětí žijící ve Francii. Nesmíme tedy zapomínat na historický, kulturní a společenský kontext.

Aby čtení cizojazyčného textu bylo účinné a žákům usnadnilo jeho pochopení musíme postupovat systematicky. Detailnější metodický postup práce nám nabízí Francine Cicurelová(1991, str.129-135). Doporučuje rozdělit práci s textem na několik etap , z nichž nejdůležitější jsou: příprava na čtení, informace o autorovi, název textu a klíčová slova, paratext, vlastní čtení, první čtení, druhé čtení.

Příprava na čtení

Je nezbytná pro usnadnění přístupu k textu a formulování hypotéz. V této fázi se žáci uvádějí do situace a tematiky textu, který jim bude předložen. Učitel se snaží vzbudit jejich zájem přípravou emocionálního prostředí. Při čtení textu v cizím jazyce se žáci většinou nemohou opřít o své předchozí znalosti, jak to bývá v jazyce mateřském, a mohou se tedy setkat s různými překážkami s tím spojenými např. historické okolnosti, slovní zásoba. Je tedy nezbytné pomoci žákům obtíže překonat.

Seznámit žáka s prostředím týkajícím se textu – historický, kulturní a společenský kontext.

Informace o autorovi a prostředí textu

Ke snazšímu pochopení prezentovaného díla bývají zpravidla základní informace o autorovi, jeho fiktivním světě, případně o jeho tvorbě. Když se žák dozví, že např. romány Marquerite Duras pochází z prostředí Vietnamu, kde prožila část života, žák

---

²¹ Hendrich, J.: Didaktika cizích jazyků: Praha: SPN, 1988.str. 124 -128

bude očekávat určité prostředí, postavy a témata. Popřípadě může nechat žáky vyhledat potřebné informace v různých médiích, nebo na internetu. Pro žáka to bude atraktivnější a obohatí je to více než tradiční přístup, kdy jim učitel dané informace nadiktuje do sešitu.

Hlavní postavy

Co čtenáře zaujme jako první, jak autor své postavy pojmenovává nebo jak jsou označovány: např. vlastním jménem, příjmením nebo obecným označením, označením profese nebo označením titulu apod.

Následuje popis postav, který může být zaměřen na jejich vzhled, činnosti, které vykonávají, nebo slova, která pronášejí.

Dialogy

Podíl dialogů v textu, mají žáci za úkol vypočítat již během přípravy na čtení. V této fázi práce s textem se soustředí především na to, jak jsou dialogy uskutečňovány, kdo mluví s kým, jaký je cíl rozhovoru postav a jaký mají tato slova dopad na průběh vyprávění.

Název textu a klíčová slova textu

Slovní zásoba je nezbytným prostředkem k pochopení díla. Učitel by se měl zpočátku zaměřit pouze na klíčová slova a lexikální jednotky, které by mohly znesnadnit interpretaci a čtení textu. Tato práce by mohla být zajímavější a žáci budou vtaženi do problematiky. Doporučuje techniku připomínající brainstorming. Učitel vybere v textu slova, která jsou důležitá k pochopení textu. Žáci sami zkoušejí odhadnout jejich význam tím, že spontánně navrhnou ekvivalenty v mateřském jazyce.

Paratext

Žáci obdrželi nezbytné informace o autorovi a prostředí, ve kterém se příběh bude odehrávat a obeznámili se s klíčovými slovy, formulují ještě hypotézy týkající se obsahu. Má-li učitel k dispozici několik exemplářů původního díla, nechá žáky knihy prolistovat. I když text pouze „přelétnou očima“, zjistí mnoho informací, které jim usnadní následnou četbu. Učitel jim může poskytnout pokyny, o které se žáci mohou opřít. Cicurelová uvádí osnovu, která by měla být návodem na co se mají žáci zaměřit.

1. Předmluva
2. Obsah
3. Údaje o autorovi
4. Uspořádání textu (počet stran, kapitoly, odstavce)

5. Časové a číselné údaje

6. Ilustrace

7. Druh sdělení (ukázka prozaického díla, divadelní hra, báseň)

8. Vlastní jména

9. Jazyková úroveň textu (jazyk umělecký, spisovný, hovorový atd.)

(Cicurel, 1991; str. 46); Lorsque le lecteur commence à lire , la nouvelle est déjà un peu apprivoisée, le lecteur n'entre pas dans un monde totalement inconnu .

Čtenář si text již trochu přivlastnil a nevstupuje na neznámou půdu.

Vlastní čtení

Během vlastního čtení neboli primární komunikace s textem, budou žáci uplatňovat strategii odpovídající splnění úkolu. Úkol je zaměřen na práci s textem a v pochopení jeho obsahu. Přednost dává tichému čtení.

První čtení

Během prvního čtení, které bude rychlé, se čtenář pokusí shromáždit dostupné informace: např. určí místo a dobu, ve které se děj odehrává, shrne důležité události, určí úlohu vypravěče a čtenáře, zjistí jména hlavních postav a určí jejich vztahy. Jedná se o čtení informativní u Hendricha. Kontrola tohoto porozumění může být prováděna např. otázkami kdo? kde? co? proč jak?. První čtení je velmi důležité, z něhož vycházejí pozdější aktivity.

Druhé čtení

Při druhém čtení tentokrát pozornějším, žáci volí takovou strategii, která nejlépe odpovídá předem stanovenému úkolu. Pro rychlou kontrolu porozumění textu a schopnosti použít novou slovní zásobu, která byla prezentována ve fázi přípravy na čtení, učitel použije různá cvičení: doplnit text s mezerami, vybrat správnou odpověď v testu, sestavit osnovu, stanovit nejvýstižnější název textu nebo jednotlivých odstavců.

Struktura vyprávění

Zde bude záležet nejvíce na dovednostech žáků získaných v hodinách literatury v mateřském jazyce. Proto se učitel musí přesvědčit, zda jsou žáci schopni postihnout strukturu vyprávění. Po druhém čtení pracují v párech a snaží se postihnout hlavní fáze vyprávění: počátek, vývoj, zvrat a rozuzlení děje

Pro usnadnění je lepší rozdělit úkoly podle cíle, který při čtení sledujeme.

Cicurelová tyto úkoly seskupila následovně:

- zadání týkající se dějovosti (žáci mají za úkol postřehnout sled událostí, rozlišit události kladné a záporné;
- zadání týkající se hledání slov, jež používají určité osoby nebo kterými se o nich hovoří, spojování výrazů, které si v textu navzájem odpovídají;
- zadání týkající se struktury vyprávění: počátek, vývoj, zvrat a rozuzlení děje;
- zadání týkající se charakteristických rysů postavy: žáci hledají výrazy, které jim umožní sestavení identifikačního portréту postavy (vzhled), určení jejího vztahu k jiným postavám;
- zadání týkající se způsobu vyprávění: je-li text napsán v ich formě nebo v er-formě, jaké hledisko zaujímá vypravěč;
- zadání vyzývající čtenáře k vyjádření vlastního názoru (co jim text připomíná, zda se jim líbil, co jim čtení textu přineslo, zda očekávali takové rozuzlení děje ;
- zadání týkající se jazykových aspektů textu: používání určité slovní zásoby nebo gramatiky (např. minulý čas) ;

Takto zadané úkoly by měli vyústit v diskusi poté, co žáci individuálně nebo ve skupinách vyhledali a shromáždili všechny požadované informace, které autor do textu vložil.

Aby práce s literárním textem ve výuce francouzštiny byla efektivní, musíme si stanovit jasný cíl, zamyslet se nad tím, kolik času jí můžeme věnovat, vybrat vhodné ukázky pro četbu ve škole i doma, prezentovat žákům co nejvíce aktivit, aby mohli uplatnit znalosti a rozvíjet dovednosti.

Nelze stanovit pevný pracovní postupy, ale měly by být různorodé a měly by vycházet z textu a měly by přihlížet k věku žáků.

6.4. ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI

Na základě prostudované literatury byly definovány tyto pojmy: Literární text, autentický text a neautentický text.

2. Analýzou pedagogických dokumentů bylo zjištěno, že práce s texty v hodinách cizího jazyka je dostatečně zmapována a existuje dostatek dokumentů, které mohou být učitelům dobrým návodem a pomocníkem při přípravě na vyučování.

3. Jsou zde zmapovány možnosti práce s literárními texty, včetně nastínění pozitiv a negativ spojených s prací s literárními texty.

4. Seznámili jsme se s názory, tak, jak je nahlíží především v českých publikacích Beneš a Hendrich a francouzské monografie (Francine Cicurelová a Marc Souchon a Marie-Claude Albertová).

7 PRAKTICKÁ ČÁST I.

7.1. LITERÁRNÍ TEXTY V UČEBNÍCÍCH FRANCOUZSKÉHO JAZYKA

Vzhledem k tomu, že se ve své práci zabývám využitím literárního textu v hodinách francouzštiny, zajímalo mě, zda se vyskytují ukázky literárních děl v učebnicích a jak jsou zde prezentovány. Vybrala jsem učebnice českých i francouzských vydavatelů, které se v současné době nejvíce používají na základních a středních školách v České republice. Jedná se o českou řadu učebnice *En français* používané na základních školách. Další je český vydavatel učebnicové řady *On y va* a francouzský vydavatel řady *Libre échange*.

Výběr je sestaven na základě zkušenosti z pedagogické praxe a během zjišťování výsledků dotazníkového šetření (viz. Praktická část II.).

Zaměřím se zde na prezentaci těchto učebnic, na výčet původních literárních textů, které se zde nacházejí, a v neposlední řadě se zaměřím na jejich didaktické využití autory.

7.1. EN FRANÇAIS

En français je čtyřdílná metoda určená k výuce francouzštiny na základní škole a středních školách. Celý soubor pokrývá 600 - 800 vyučovacích hodin. Vede k pevnému osvojení základů mluveného i psaného jazyka. Zvládnutí celého souboru by mělo žákům umožnit ústní dorozumění v běžných situacích každodenního života., porozumění textům a písemné vyjadřování.

Gramatické učivo je rovnoměrně rozloženo v probíraných jazykových jevech, v souboru nejrozličnějších cvičení.

Slovní zásoba obsahuje přibližně 2 500 lexikálních jednotek.

Od *En français* I. je zařazován autentický materiál, přibližující reálie dané jazykové oblasti. Ve čtvrtém dílu je v závěru každé lekce zařazen souvislý literární text s krátkou informací o autorovi a jeho díle.

7.1.1. Struktura učebnice

En français I. a II.

„První a druhý díl učebnice jsou doprovázeny pracovním sešitem (první díl má dva pracovní sešity - část A a část B) a také mají podobnou strukturu. Pozornost se soustřeďuje především na poslech s porozuměním a na ústní vyjadřování, přičemž se náročnost aktivit s nimi spojených stupňuje“²².

Čtení s porozuměním a psaní v prvním dílu zaujímají méně významné místo. Jejich cílem je pouze vytvořit správné vazby mezi zvukovou a grafickou formou jazyka. Návěst čtení s porozuměním přichází až ve druhém dílu, kde je v závěru každé lekce zařazen text určený ke čtení, obsahující informace týkající se dění ve světě.

První díl je zastoupen zejména autentickým obrázkovým materiálem. Autoři se zaměřili v těchto dvou dílech, na prezentaci drobných literárních forem, především na básně známých francouzských autorů (Préverta, Carêma) ; zejména také na lidové básně a písně bez udání autora, jak vyplývá z přehledu v příloze.

K uvedeným ukázkám nejsou v učebnici ani v doprovodném materiálu žádné pokyny, většinou jsou určeny k překladu a k memorování.

En français III..

Ve třetím a čtvrtém dílu se objevuje systematická práce s textem.

Ve třetím dílu převládají texty týkající se zeměpisu, dějin a každodenního života Francie. Také obsahuje drobné literární formy. V metodické příručce jsou k některým básním podrobné pokyny, jak s nimi pracovat. Většinou se jedná o pochopení smyslu formou otázek, o naučení se nové slovní zásoby a o memorování. Autoři doporučují různé aktivizační prostředky pro práci s textem:

- naučit se báseň nazpaměť formou společné hry (str.22)
- doplnit text s mezerami (str. 32)
- texty k poslechu (str. 98)
- podklad ke kreativnímu psaní (str. 116)
- k procvičení gramatiky (str. 70)

---

²² Taišlová J: Metodická příručka k En français I.1995 str. 5-6.

En français IV.

Učebnice je doprovázena pracovním sešitem pro žáky, metodickou příručkou pro učitele a 1 audiokazetou, která obsahuje vybrané texty s cvičeními z učebnice a pracovního sešitu.

Ve čtvrtém dílu se objevuje systematická práce s literárním textem. Závěr každé lekce je věnován literatuře a nazývá se „*Page littérature*“. Objevují se zde literární ukázky známých francouzských a frankofonních autorů 20. století. Ukázka je většinou doprovázena fotografií autora, krátkým životopisem a výčtem jeho nejznámějších děl. Při práci s textem autoři doporučují buď nechat žáky text číst pro samotnou radost z četby, nebo se řídit úkoly navrhovanými u ukázek.

Zajímavým příkladem takového postupu je stať „*L’homme qui plantait des arbres*“ (str.22), kde se žáci mají soustředit na vypravěče, krajinomalbu a mají vyjádřit pocity, které v nich četba vyvolala.

Součástí čtvrtého dílu je také samostatný oddíl nazvaný „*En français - Perfectionnement*“, který má za cíl utřídit a rozšířit poznatky o zemi studovaného jazyka, tj. o Francii.

7.2. UČEBNICE ON Y VA!

Učebnice On y va je určena žákům středních škol ve věku 14 - 19 let; tedy od začátečnické úrovně až po úroveň maturitní, a žákům jazykových škol. Každý díl pokrývá přibližně 150 - 200 hodin.

Jitka Taišlová použila metodu založenou na srovnávání francouzštiny a českého jazyka, která předpokládá studium v prostředí mateřského jazyka.

7.2.1. Struktura učebnice

Vycházíme zde z předmluv v jednotlivých oddílech. Každý z těchto tří dílů se skládá z učebnice, dvou pracovních sešitů, audiokazety vybraných textů k učebnici, audiokazety k pracovním sešitům a metodické příručky pro učitele.

Cílem prvního a druhého dílu je poskytnout žákům pevný základ jazykových kompetencí a komunikativních dovedností. Žáci by měli být schopni porozumět se ústně i písemně v běžných životních situacích a zároveň se seznámit s kulturou francouzsky mluvících zemí.

Ve třetím díle se klade důraz na rozvoj dovednosti porozumět čtenému textu a na další celkové rozšiřování kulturního obzoru žáků.

Čtvrtý díl rozšiřuje učivo dílů předchozích a skládá se z následujících souborů:

1. Mini - Encyclopédie des cultures

Příručka, která obsahuje 300 hesel týkajících se osobností uměleckého a vědeckého života. Brožurka shromažďuje základní informace a je užitečnou pomůckou pro všechny žáky studující francouzský jazyk od začátečníků až pokročilé. Byla sestavena s cílem naučit žáky hned od počátku studia pracovat s doplňkovou informační literaturou a připravovat je na pozdější využívání rozsáhlejších encyklopedií.

2. Aimez- vous lire?

„Pomůcka, která si klade za cíl jednak zprostředkovat žákům hlubší poznání francouzské literatury četbou jazykově přístupných a obsahově poutavých ukázek, jednak přispět k rozvoji komunikativní kompetence“²³.

3. Mluvnice francouzštiny

Mluvnice francouzštiny je volnou součástí čtvrtého dílu souboru On y va!, která shrnuje učivo prvních tří dílů a podává ucelený přehled mluvnice francouzského jazyka.

Kniha obsahuje řadu přehledů, tabulek a doplňuje ji pracovní sešit s řadou cvičení a klíčem, jenž umožňuje ověřit si, zda mluvnické jevy byly zvládnuty.

7.2.2. Literární text v On y va!

V prvním a druhém dílu se pozornost věnuje krátkým literárním formám: říkanky, písničky, básničky.

Úkoly navrhované autorkou jsou obvykle stejné. Uvádím několik příkladů pro názornost:

- seznámt se s autorem
- překlad textu
- memorování
- čtení

---

²³ Taišlová J.: Aimez-vous lire?. Praha LEDA, 1991.str.7

- v zadání se objevuje otázka, zda žáci text pochopili
- nalezneme zde i pokyny, aby žáci vyprávěli obsah

Ve třetím díle převažují ukázky prozaických děl, které se vyskytují na zelených stránkách v závěrečné části každé lekce nazvané „Page littérature“. Texty nejsou doprovázeny pokyny. Autorka nechává na učiteli, jakou formu práce s nimi zvolí.

Čtvrtý díl obsahuje tři soubory. Pro naši práci je stěžejní oddíl „Aimez - vous lire?“, který se týká literárních textů.

V tomto oddílu je zařazeno 55 souborů různých žánrů, různé náročnosti a různé délky. Nejjednodušší texty jsou určeny pro žáky pracující s druhým a třetím dílem. Jedná se o výňatky z děl autorů, jejichž jména by měla být součástí všeobecného kulturního rozhledu žáků studujících francouzský jazyk. Texty jsou sestaveny do 5 kapitol, které odpovídají pěti obdobím od středověku po současnost. V každém století je uveden stručný přehled charakterizující základní historické a kulturní události daného období.

Podle autorky má „čtení zde uvedených textů zprostředkovat hlubší poznání francouzské literatury, rozvíjet jazykové a komunikační kompetence žáků a být zdrojem estetického a emocionálního obohacení“²⁴.

Úkoly k textu v „Aimez- vous lire?“ se liší podle žánru a náročnosti textu.

U ukázek poezie se autoři zaměřují na výrazné hlasité čtení, recitování, memorování, srovnávání originálu s českým překladem, vyjádření dojmů z četby, vlastní překlad atd.

Ukázky prózy jsou doprovázeny pokyny, týkajícími se především informačního čtení, pochopení obsahu a nalezení hlavní myšlenky. Úkolem je například shrnout obsah, převyprávět či odpovědět na otázky typu: Kdo?, Kdy?, Kde?, S kým?, Proč?. Žáci mají rovněž charakterizovat hlavní postavy, napsat resumé, ale jsou zde i úkoly lexikální a gramatická cvičení. Příklady zadaných úkolů:

- Doplň text s mezerami
- Vyhledej synonymní výrazy
- Převeď minulý čas do času přítomného
- Jeux de rôle – patří mezi kreativní aktivity

---

²⁴ Taišlová J.: Aimez-vous lire? Praha: LEDA, 1991.str.7

7.3. UČEBNICE LIBRE ÉCHANGE!

Třídílná učebnice je určena k výuce francouzského jazyka na středních a jazykových školách. Každý díl pokrývá zhruba 100 – 150 hodin. Učebnice vychází z komunikativního přístupu ve výuce cizím jazykům. Cílem učebnice je rozvíjení všech čtyř řečových dovedností s tím, že v prvních dvou dílech je kladen důraz na poslech a čtení s porozuměním. Ve třetím díle se dává přednost nácviku dovednosti mluvení a psaní.

7.3.1. Struktura učebnice

První a druhý díl mají podobnou strukturu. Vzhledem k širokému publiku, kterému je učebnice určena se s díly učebnice může pracovat různým způsobem a různou rychlostí, s povinnou a nadstavbovou, nazvanou „Itinéraire bis“.

Povinná část

V povinné části se pracuje se spisovnou francouzštinou, aktivity jsou zaměřené na gramatiku a na její funkční a komunikativní využití.

Nadstavbová část – „Itinéraire bis“

Nadstavbová část nabízí možnost seznámit se s jazykem hovorovým (la langue familière) nebo naopak uvádí vysoký styl jazyka (la langue soutenue).

Závěr každé lekce v prvních dvou dílech tvoří nahrávky k procvičování poslechu s porozuměním. Tyto díly doprovází pracovní sešit, metodická příručka a nahrávky na třech kazetách.

Třetí díl nemá pracovní sešit. V pracovních sešitech k prvnímu a druhému dílu učebnice je uveden český výklad francouzské mluvnice, jsou zde cvičení k probírané látce, přehled nepravidelných sloves. Nalezneme zde slovníček ke každé lekci a také česko - francouzský a francouzsko – český slovník na konci učebnice.

7.3.2. Literární text v Libre Échange

Z přehledu přílohy vyplývá, že ve všech dílech učebnice Libre Échange je umělecký, literární text početně zastoupen.

Libre Échange I.

Nalezneme zde krátké ukázky básní a šansonů (dva až tři verše) od různých autorů většinou bez pokynů k dalšímu využití.

Libre Échange II..

Ve druhém dílu se práci s literárním textem věnuje již zmíněná nadstavbová část „Itinéraire bis“, v rubrice nazvané „Culture“ a „Civilisation“. Jsou zde zastoupeny básně, šansony, ale také ukázky divadelních her a ukázky prózy.

Třetí díl přináší bohatou škálu konverzačních témat z francouzského života. Tento díl svým tématickým zaměřením přispívá k rozvoji kulturní kompetence žáků, kteří si rozšiřují své znalosti v oblasti kulturního, společenského a politického života.

V této řadě učebnic je v úvodu učitel i žák seznámen s různými čtecími strategiemi a aktivitami, které se budou po četbě vyžadovat.

V metodické příručce pak nalezneme kromě možných řešení daných úkolů a informací o autorovi také vysvětlení určitých výrazů spojených s kulturním zázemím textu, které je pro pochopení textu velmi důležité.

Žáci jsou také často vybízeni k vyjádření svých vlastních pocitů. Při práci s básněmi mají žáci také za úkol nalézt např. vhodné ekvivalenty k méně používaným slovům a výrazům k textu. Ve třetím díle jsou rovnoměrně rozloženy texty poetické a texty prozaické. Úkoly jsou zde náročnější než v předchozích dílech. Texty souvisejí s tématem lekce. Ve většině případů je práce rozložena do následujících fází:

- Lecture – Čtení
- Repérage – Orientace v obsahu
- Analyse – Rozbor textu
- Pour fixer les vocabulaire – Upevnění slovní zásoby
- Expression écrite – Písemný projev
- Expression orale – Ústní projev

Autoři francouzské učebnice Libre Échange nechávají zcela na učiteli, jakou strategii práce zvolí.

Buď neuvádějí žádné pokyny k práci, nebo jsou úkoly formulovány obdobně jako v uvedených českých souborech. Slouží k nácviku správné výslovnosti a k memorování.

Ukázky jsou většinou rozebírány do podrobností a jsou zaměřené na jednotlivé prvky vyskytující se v textu – prostředí, postavy, autor, vypravěč.

Libre Echange III.

Jerôme et Sylvie (str. 97)

1. Žáci mají za úkol najít klíčová slova textu.
2. Žáci se mají pokusit vysvětlit hlavní myšlenky jednotlivých odstavců a doložit je příslušnými výrazy nalezenými v textu.
3. Vyjádřit vlastní názor nad touto problematikou – KONZUMNÍ SPOLEČNOST
4. Úvaha nad chováním hrdinů
5. Přiřazovací cvičení – najít v jednom odstavci věty nebo výrazy z textu a v druhém odstavci jejich parafráze či synonyma
6. Cvičení spojená s ústním a písemným projevem žáků – hraní scének na dané téma a úkol popsat neznámou osobu

V metodické příručce nalezneme další pokyny, poznámky k autorovi a ke kulturnímu pozadí textu, které hraje velmi důležitou roli pro jeho pochopení. V této ukázce jsou poskytnuty vysvětlivky k názvům pařížské čtvrti, do které je děj zasazen. Žák učící se francouzsky si nevybaví bez pomoci učitele výrazy jako Palais Royal , Madelaine.

V uvedených souborech učebnic se vyskytují ukázky uměleckého textu. Navrhované úkoly se liší podle toho, zda se jedná o učebnici českých nebo francouzských autorů.

Společným znakem všech tří učebnic je práce s literárním textem využitá k rozvoji žáků, k rozvoji jejich jazykové kompetence, čtecích strategií a k rozvoji kulturních kompetencí.

Autoři českých učebnic doporučují využít drobné literární formy k recitaci, k nácviku výslovnosti, k memorování, k rozšíření slovní zásoby nebo ke srovnání s českými překlady.

Autoři francouzské řady učebnice Libre Échange nechávají zcela na učiteli, jakou strategii práce s literárním textem zvolí.

8 PRAKTICKÁ ČÁST II.

Praktická část II. se zabývá zpracováním výsledků dotazníkového šetření pro žáky francouzského jazyka. Druhé šetření se týká zpracování výsledků řízeného rozhovoru s vyučujícím francouzského jazyka na téma práce s autentickým textem literárním a neliterárním.

Pro dotazníkové šetření byly stanoveny hypotézy, ke kterým jsem se pokusila získat stanoviska, jež by je vyvrátila nebo potvrdila.

Z důvodu zamezení nejednoznačnosti v odpovědích a s ohledem na věk žáků byl této skupině zadán dotazník.

Vyučující jsou na základě svých znalostí a zkušeností schopni hlouběji rozvést odpovědi na otevřené otázky, tedy pro ně je řízený rozhovor ideální.

8.1. DOTAZNÍK

8.1.1. Cíle dotazníku

1. Zjistit, zda žáci v hodinách francouzského jazyka pracují s autentickými texty, ať již literárními nebo neliterárními.
2. Jaký mají žáci názor:
  - na možnosti práce s autentickými texty
  - co si o nich myslí
  - jaké k nim zaujímají postoje

8.1.2. Dotazníkové šetření

Dotazník byl vytvořen s ohledem na věk žáků, neboť tato věková skupina nemá ještě pevně vyhraněné názory: tedy byla snaha zamezit nejednoznačnosti v odpovědích.

Dotazník má celkem deset otázek, ve kterých měli žáci zakroužkovat správnou odpověď.

Žáci vybírali z možností ANO – NE.

U otázek 2, a 3, vybírali z odpovědí OBČAS - PRAVIDELNĚ - VŮBEC ne

Dotazník byl anonymní.

V úvodu byli žáci seznámeni s termíny používanými v dotazníku. Autentickými texty rozumíme texty napsané v originále. Literární texty jsou ukázky z knih krásné literatury a neliterární texty jsou ukázky z novinových článků, časopisů a inzerátů.

1. Domníváte se, že je v hodinách francouzského jazyka dostatek prostoru pro práci s autentickými texty – ať literárními či neliterárními?

Ano

Ne

2. Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými literárními texty?

Pravidelně – Občas - Vůbec ne

3. Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými neliterárními texty?

Pravidelně – Občas - Vůbec ne

4. Považujete práci s texty pro vás za přínosnou?

Ano

Ne

6. Pracujete při vyučování se slovníkem?

Ano

Ne

7. Snaží se vás učitel motivovat, abyste přečetli nějaké články nebo knihy v originále?

Ano

Ne

8. Odebíráte francouzský časopis?

Ano

Ne

9. Máte ve škole cizojazyčnou knihovnu s časopisy a knihami ve francouzštině?

Ano

Ne

10. Je na škole kroužek rozšířené výuky francouzského jazyka, kde by byl prostor pro práci s literárními texty?

Ano

Ne

11. Inspirovala vás nějaká ukázka literárního textu z učebnice k přečtení celé knihy?

Ano

Ne

8.1.3. Respondenti

Dotazníkové šetření bylo zadáno dne 18.10.2007.

Vyplnění dotazníku se účastnilo 60 žáků devátých tříd na Kladně, s časovou dotací tří hodin týdně.

Žáci byli předem informováni o anonymitě jak při zadávání dotazníku, tak při jeho zpracování.

Žáci nebyli časově omezeni při jeho vyplňování.

8.1.4. Hypotézy

Hypotézy jsou označeny kurzivou.

Práci s autentickými texty mapuje otázka číslo 1.

1. Domníváte se, že je v hodinách francouzského jazyka dostatek prostoru pro práci s autentickými texty – at' literárními či neliterárními?

Předpokládám, že při časové dotaci tří hodin týdně není dostatek prostoru pro práci s autentickými texty.

Práci s autentickými literárními a neliterárními texty mapuje otázka číslo 2. a 3.

2. Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými literárními texty?

Pravidelně – Občas - Vůbec ne

Předpokládám, že v hodinách francouzského jazyka vyučující pracují s autentickými literárními texty.

3. Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými neliterárními texty?

Pravidelně – Občas - Vůbec ne

Předpokládám, že v hodinách francouzského jazyka se častěji pracuje s autentickými neliterárními texty.

4. Považujete práci s texty pro vás za přínosnou?

Pravidelně – Občas - Vůbec ne

Předpokládám, že práce s autentickými texty je pro žáky přínosná.

5. Pracujete při vyučování pravidelně se slovníkem?

Předpokládám, že žáci pracují se slovníkem pravidelně.

6. Snaží se vás učitel motivovat, abyste přečetli nějaké články nebo knihy v originále?

Předpokládám, že učitel motivuje své žáky k další četbě knih a článků v originále.

7. Odebíráte francouzský časopis?

Předpokládám, že všichni žáci odebírají francouzský časopis ve škole.

8. Máte ve škole cizojazyčnou knihovnu s časopisy a knihami ve francouzštině?

Předpokládám, že školní knihovna disponuje alespoň s omezenou cizojazyčnou knihovnou, ve které si zájemci mohou půjčit cizojazyčnou literaturu.

9. Je na škole kroužek rozšířené výuky francouzského jazyka, kde by byl prostor pro práci s literárními texty?

Předpokládám, že na škole je možnost chodit do kroužku s rozšířenou výukou francouzského jazyka a předpokládám, že zde je dostatek prostoru pracovat s literárními texty.

10. Inspirovala vás nějaká ukázka literárního textu z učebnice k přečtení celé knihy?

Předpokládám, že žáci jsou v hodinách francouzského jazyka inspirováni k další samostatné četbě celé knihy.

8.1.5. Vyhodnocení:

U každé otázky je uveden počet odpovědí.
Odpověď pod otázkou je vyznačena kurzivou.

1. Domníváte se, že je v hodinách francouzského jazyka dostatek prostoru pro práci s autentickými texty – ať literárními či neliterárními?

Ano 20

Ne 40

Zde se hypotéza potvrdila na 30 %. 70% dotazovaných se domnívá, že na práci s autentickými texty není v hodinách francouzštiny dostatek času.

2. Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými literárními texty?

Občas 31   Pravidelně 19   Vůbec 10

Hypotéza se potvrdila. Jen 16,6 % zodpovědělo, že v hodinách francouzštiny vůbec nepracují s literárními texty.

3. Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými neliterárními texty?

Občas 40   Pravidelně 10   Vůbec 10

Zde je výsledek příznivější. Pouze 16,6 % respondentů uvedlo, že v hodinách nemají zkušenost s prací s autentickými texty. A stoupl počet respondentů, kteří zkušenost mají.

4. Považujete práci s texty pro vás za přínosnou?

Ano 18   Ne 42

Negativní odpověď. Hypotéza se vůbec nepotvrdila. Pouze 30 % respondentů považují práci s texty za přínosnou.

5. Pracujete při vyučování se slovníkem pravidelně?

Ano 25   Ne 35

Velmi negativní odpověď. Hypotéza se potvrdila jen u 41,7% dotázaných.

6. Snaží se vás učitel motivovat, abyste přečetli nějaké články nebo knihy v originále?

Ano 25   Ne 35

Hypotéza se nepotvrdila. 58,3 % uvedlo, že je učitel nemotivuje k další samostatné četbě v cizím jazyce.

7. Odebíráte francouzský časopis?

Ano 0   Ne 60

V této otázce je odpověď žáků zcela negativní, 100 % respondentů uvedlo, že francouzský časopis na škole neodebírají.

8. Máte ve škole cizojazyčnou knihovnu s časopisy a knihami ve francouzštině?

Ano 17   Ne 43

Hypotéza se nepotvrdila. Pouze 28,3 % respondentů uvedlo, že na škole mají možnost si půjčit časopis nebo knihu ve francouzštině.

9. Je na škole kroužek rozšířené výuky francouzského jazyka, kde by byl prostor pro práci s literárními texty?

Ano 44

Ne 16

Zde se hypotéza potvrdila. 73,3% má povědomí o rozšířené výuce francouzského jazyka na škole.

10. Inspirovala Vás ukázka literárního textu z učebnice k přečtení celé knihy (v češtině i ve francouzštině)?

Ano 22

Ne 38

Hypotéza se nepotvrdila. 63,3% žáků uvedlo, že práce s literární ukázkou z učebnice je motivuje k přečtení celé knihy.

8.1.6 Tabulkově zpracované vyhodnocení dotazníku

Číslo otázky	Otázka	Ano (v %)	Ne (v %)
1.	Domníváte se, že je v hodinách francouzského jazyka dostatek prostoru pro práci s autentickými texty – ať literárními či neliterárními?	20 Žáků 30%	40 Žáků 70%
2.	Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými literárními texty?	OBČAS odpovědělo 31=51,7%, PRAVIDELNĚ 19 ŽÁKŮ = 31,7%	VŮBEC 10 žáků =16,6%
3.	Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými neliterárními texty?	OBČAS 40 ŽÁKŮ = 66,8%, PRAVIDELNĚ 10 žáků =16,6%	VŮBEC 10 žáků = 16,6%
4.	Považujete práci s texty pro vás za přínosnou?	18 Žáků 30%	42 Žáků 70%
5.	Pracujete při vyučování se slovníkem?	25 Žáků 41,7%	35 Žáků 58,3%
6.	Snaží se vás učitel motivovat, abyste přečetli nějaké články, knihy v originále?	25 Žáků 41,7%	35 Žáků 58,3%
7.	Odebíráte francouzský časopis?	0 0%	60 100%
8.	Máte ve škole cizojazyčnou knihovnu s knihami a časopisy ve francouzštině?	17 Žáků 28,3%	43 Žáků 71,7%
9.	Je na škole kroužek rozšířené výuky francouzského jazyka, kde by byl prostor pro práci s výše uvedenými texty?	44 Žáků 73,3%	16 Žáků 26,7%
10.	Inspirovala vás ukázka literárního textu z učebnice k přečtení celé knihy?	22 Žáků 36,7%	38 Žáků 63,3%

8.2. ŘÍZENÝ ROZHOVOR

Rozhovor má celkem 10 bodů, o kterých měli vyučující hovořit. V úvodu rozhovoru byli vyučující seznámeni s používanými termíny:

Autentickými texty rozumíme texty napsané v originále.

Literární texty jsou ukázky z knih krásné literatury a neliterární texty jsou ukázky z novinových článků, časopisů a inzerátů.

1. Jaký prostor ve vyučování máte k dispozici pro práci s autentickými texty?
2. Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými literárními texty?
3. Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými neliterárními texty?
4. Čím jsou podle Vás literární texty přínosné?
5. Jak často pracují žáci se slovníkem?
6. Jak se snažíte žáky motivovat k četbě?
7. Jakým způsobem pracujete s literární ukázkou v hodině francouzštiny?
8. Který časopis odebíráte?
9. Mají žáci možnost navštěvovat kroužek s rozšířenou výukou francouzštiny? Pokud ano, pracuje se v těchto hodinách s autentickými texty?
10. Myslíte si, že jsou žáci sami schopni číst a pochopit autentický text (literární či neliterární) ve francouzštině ?

8.2.1. Cíle řízeného rozhovoru

1. Zjistit, zda vyučující v hodinách francouzštiny pracují s autentickými texty, ať již literárními nebo neliterárními.
2. Jaký mají vyučující názor:
  - na možnosti práce s autentickými texty
  - co si o nich myslí
  - jaké k nim zaujímají postoje

8.2.2. Respondenti

Řízený rozhovor byl uskutečněn se čtyřmi aprobovanými učiteli francouzského jazyka pro základní školy v kladenském okrese. Všichni vyučující pracují s učebnicí En

français. Vyučující byli předem informováni o uskutečněném rozhovoru a byla jsem požádána o anonymitu při poskytnutí odpovědí.

8.2.3. Vyhodnocení:

1. Jaký prostor ve vyučování máte k dispozici pro práci s autentickými texty?

Všichni dotazovaný vyučující uvedli, že pokud chtějí do výuky zařadit práci s autentickým textem tak prostor v hodině najdou. Také tři ze čtyř dotázaných uvedlo, že rádi zařazují do výuky tuto formu práce z důvodu pestrosti a variability.

2. Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými literárními texty?

Spokojíte se s učebnicovými ukázkami nebo si sháníte i vlastní textový fond? A pokud ano, odkud?

V této otázce se odpovědi značně lišily.

Dva učitelé uvedli, že neradi pracují s literárními ukázkami. Na otázku „proč?“, oba odpověděli, že z důvodu náročnosti na přípravu. Přiznali, že pokud je v lekci učebnice uvedena literární ukázka, tak s ní pracují, ale pouze tak jak učebnice navrhuje.

Odpovědi dalších dvou vyučujících byly mnohem příznivější. Uvedli, že je baví kreativní přípravy na vyučování a práce s literárními texty tuto jejich podmínku splňuje. Využívají ukázky uvedené v učebnici, ke kterým si dotváří vlastní cvičení a doplňující činnosti s textem. Nápady a inspiraci čerpají převážně z internetu. Jeden učitel dokonce uvedl, že při různých příležitostech (např. před Vánoci nebo na konci roku) pustí žákům zfilmované literární dílo, připraví písemně otázky na které odpovídají písemně během sledování filmu, a po skončení filmu si o ději a postavách povídají.

3. Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými neliterárními texty?

Spokojíte se s učebnicovými ukázkami nebo si sháníte vlastní textový fond?

*Všichni dotazovaný učitelé uvedli, že využívají autentické neliterární texty. Tři z nich uvedli, že učebnicová nabídka je velmi nedostatečná. K tématům v učebnici si tvoří vlastní doplňkový materiál. Tři uvedli, že čerpají převážně z francouzských internetových stránek zaměřených na didaktiku. Jedna dotazovaná odpověděla, že se často inspirovat články v odborném časopise *Le français dans le monde*.*

4. Čím jsou podle Vás literární texty přínosné?

V této otázce panovala shoda všech čtyř vyučujících. Uvedli, že práce s literární ukázkou slouží k procvičování a upevňování slovní zásoby. Žáci se pomocí textu učí porozumět smyslu textu a pokud se jim to daří, jedná se i o motivaci k další četbě.

Dva vyučující uvedli, že práce s literární ukázkou je činnost aktivizující žáky. Jeden vyučující uvedl, že se mu na práci s literárními texty líbí variabilita žánrů. Vybírá texty z učebnice nebo z Lecture facile. Všichni dotázaní potvrdili, že u žáků se setkávají s kladnou zpětnou vazbou.

5. Jak často pracují žáci se slovníkem?

Dotazovaní uvedli, že na každou vyučovací hodinu jsou k dispozici slovníky: česko-francouzský a francouzsko-český, které jsou žáky využívány každou hodinu. Jeden vyučující uvedl, že v devátém ročníku učí žáky orientovat se a používat Le petit Robert. Dva z nich uvedli, že při práci s textem nechtějí, aby žáci překládali slovo od slova, ale aby se snažili pochytit smysl věty.

6. Jak se snažíte žáky motivovat k četbě?

Tři z dotázaných uvedli, že se snaží žáky motivovat výběrem zábavných textů (např. jednoduché básničky známých francouzských autorů). Pracují jak s učebnicovými texty, tak i s texty z vlastních zdrojů. Pouze jeden vyučující uvedl, že texty nabízené v učebnici jsou dostačujícím motivačním prvkem.

7. Jakým způsobem pracujete s literární ukázkou v hodině francouzštiny?

Dva vyučující uvedli, že literární ukázky čtou s žáky v celku. Další dva vyučující uvedli, že literární ukázkou čtou s žáky po odstavcích a následuje práce s tím odstavcem (vyprávění obsahu, rysy hlavních postav atd.). Všichni uvedli, že první čtení vždy přednese učitel. Při druhém čtení vyvolávají jednotlivé žáky, aby četli po odstavcích.

Dva vyučující vyžadují doslovný překlad textu. Další dva vyučující naopak žádají po žácích porozumění smyslu textu. Všichni zadávají svým žákům vyprávění obsahu. Také tři z nich pracují s textem i po dramatické stránce (např. najděte sloveso a určete, zda

se jedná o čas minulý či přítomný). Jeden z dotazovaných provádí i dramatizaci literární ukázky.

8. Jaký časopis odebíráte?

V této otázce panovala naprostá shoda. Všichni uvedli, že cizojazyčný časopis neodebírají. Na otázku „proč?“, jsem neískala odpověď.

9. Mají žáci možnost navštěvovat kroužek s rozšířenou výukou francouzštiny?

Pokud ano, pracuje se v těchto hodinách s autentickými texty?

Tři z dotazovaných uvedli, že na jejich škole byl zájem o mimoškolní kroužek francouzštiny, který navštěvují žáci studující francouzštinu jako druhý cizí jazyk. Učitelé mi sdělili, že v hodinách s rozšířenou výukou francouzštiny se snaží o zábavnou formu vyučování. Dva z nich uvedli, že zahrnují do výuky literární texty známých francouzských autorů.

Všichni dotazovaní uvedli příklady zábavné formy: zpěv písniček, četba básniček, práce s mapou Francie, hraní her ve francouzštině, dramatická výuka.

Jeden vyučující uvedl, že o rozšiřující výuku francouzštiny nebyla škole dostatečný počet zájemců.

10. Myslíte si, že jsou žáci sami schopni číst a pochopit autentický text (literární či neliterární) ve francouzštině?

Všichni učitelé uvedli, že samostatná četba ve francouzštině problém žákům nedělá. Tři z nich si myslí, že jejich žáci nejsou schopni bez pomoci učitele pochopit smysl francouzsky psaného textu.

8.2.4. Tabulkově zpracované vyhodnocení řízeného rozhovoru

Číslo otázky	Otázka	Odpovědi
1.	Jaký prostor ve vyučování máte k dispozici pro práci s autentickými texty?	3 vyučující uvedli, že pokud chtějí v hodině s autentickým dokumentem pracovat tak si prostor najdou.
2.	Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými literárními texty?	Všichni vyučující uvedli, že s literárními texty pracují. Pouze dva vyučující si vyhledávají vlastní materiál a to pomocí internetu.
3.	Pracujete v hodinách francouzského jazyka s autentickými neliterárními texty?	Čtyři dotazovaný rádi pracují s neliterárními texty. Tři z nich jsou nespokojeni s učebnicovou nabídkou a proto si ji doplňují vlastním materiálem.
4.	Čím jsou podle vás literární texty přínosné?	Všichni dotázaní uvedli, že práce s texty slouží k procvičování a upevňování slovní zásoby, porozumění smyslu textu a tím jsou motivováni k další četbě.
5.	Jak často vaši žáci pracují se slovníkem?	Dotazovaní uvedli, že slovníky (česko-francouzský a francouzsko-český) jsou k dispozici každou hodinu. Jeden vyučující učí žáky devátých ročníků pracovat s <i>Le petit Robert</i> .
6.	Jakým způsobem se snažíte žáky motivovat k další samostatné četbě?	Tři dotázaní uvedli, že se snaží o výběr zábavných textů. Pouze jeden vyučující uvedl, že učebnicové texty jsou dostatečně motivující pro další samostatnou četbu.
7.	Jakým způsobem pracujete s literární ukázkou v hodinách francouzského jazyka?	Dva vyučující čtou s žáky ukázky v celku, další dva čtou ukázky po odstavcích, dva vyučující vyžadují doslovný překlad textu, další dva vyučující žádají porozumění smyslu textu, všichni dotázaní požadují vyprávění obsahu, jeden provádí dramatizaci ukázky.
8.	Který časopis odebíráte?	Všichni vyučující uvedli, že cizojazyčný časopis neodebírají.
9.	Mají žáci možnost navštěvovat kroužek s rozšířenou výukou francouzštiny? Pokud ano, pracuje se v těchto hodinách s autentickými texty?	Jeden vyučující uvedl, že o rozšiřující výuku francouzštiny nebyl na škole dostatečný počet zájemců. Tři vyučující vedou kroužek francouzštiny, dva z nich uvedli, že do výuky zahrnují práci

		s literárními texty, zpívají písničky a recitují básničky.
10.	Myslíte si, že jsou žáci sami schopni číst autentický text (literární či neliterární)?	Vyučující uvedli, že samotná četba problém žákům nedělá, oproti tomu pouze jeden si myslí, že žáci jsou schopni porozumět smyslu daného textu.

Výsledky dotazníkového šetření pro žáky devátých tříd se liší od výsledků řízeného rozhovoru s vyučujícími.

Rozpor panoval v otázkách týkajících se práce s literárním textem. Pouze 30% žáků považují práci s literárními texty pro ně za přínosnou. Oproti tomu všichni vyučující odpověděli, že aktivity s literárním textem slouží k procvičování a upevňování slovní zásoby, porozumění smyslu textu a tím jsou i motivováni k další četbě. Názory se lišili i na práci v hodině se slovníkem. Všichni vyučující uvedli, že vyžadují práci se slovníkem na každé vyučovací hodině. 60 % žáků uvedlo, že v hodinách se slovníkem nepracují. Na otázku zda žáky motivuje práce s literární ukázkou k další samostatné četbě přes 60 % dotázaných uvedlo, že nikoliv. Pouze jeden vyučující si myslí, že žáci devátých tříd jsou schopni porozumět smyslu daného textu v cizím jazyce.

Shoda panovala v otázce číslo dvě, kde 51,7% žáků uvedla, že vyučující občas zařazují práci týkající se ukázek literárních textů. Dva dotazovaní vyučující neradi pracují s literárními texty kvůli náročné přípravě na vyučovací hodinu. Shoda také panuje v otázce číslo tři týkající se práce s autentickými neliterárními texty, kde 51,7% žáků uvedlo, že občas v hodinách pracují s tímto typem dokumentu. Odpovědi vyučujících jsou příznivější. Všichni dotazovaní uvedli, že tento typ dokumentu má své místo v hodinách cizího jazyka a snaží se o časté zařazení do výuky. Tři ze čtyř dotazovaných také uvedli, že nejsou spokojeni s učebnicovou nabídkou. Tvoří si svůj vlastní doplňkový materiál čerpaný z internetu i z odborné literatury. Naprostá shoda panovala na otázku číslo osm, kdy všichni respondenti uvedli, že neodebírají francouzský časopis.

9 ZÁVĚR

V teoretické části jsme se pokusili na základě prostudované literatury vymezit pojmy literární text, autentický text a neautentický text. Pojem literární text jsme užívali pro psaný text umělecký.

Analýzou didaktické literatury jsme dospěli k názoru, že možnosti práce s literárními texty jsou v těchto publikacích dostatečně zpracovány. Potvrdil se nám názor, že problematika literárního textu je velmi důležitá, ale v praxi často opomíjená.

Zabývali jsme se postupy s literárním textem. Práci jsme rozdělili do několika etap, z nichž nejdůležitější jsou příprava na čtení, vlastní čtení a využití textu. Přípravou na čtení, která je motivační fází práce s textem, se žáci uvádějí do tematiky textu. Vlastní čtení je uskutečněno různými čtecími strategiemi, které žáci volí podle daného cíle. Čtením a pochopením textu práce nekončí. Následuje využití literárního textu prostřednictvím různých aktivit ve kterých by měl být prostor pro vlastní názor žáka.

V další kapitole jsme se věnovali výběru literárního textu a posoudili jsme kritéria výběru v didaktických dokumentech. Navrhli jsme zaměřit práci s literárním textem podle určeného cíle.

První praktická část byla věnována analýze zpracování literárních textů prezentovaných v učebnicích používaných na českých základních a středních školách. Zajímalo nás zda a jaké literární texty se zde vyskytují, jak jsou prezentovány a jakým způsobem se s nimi pracuje. Ve všech učebnicích jsou texty využity k všestrannému rozvoji žáků. Co se týče práce s literárními texty, většinou se jedná o informační čtení, tj. o pochopení základní myšlenky textu. Autoři zcela nechávají na učiteli, jakou strategii práce s textem zvolí.

Další praktická část sloužila k ověření práce s literárními texty v praxi. Provedli jsme a vyhodnotili dotazníkové šetření pro žáky devátých tříd a řízený rozhovor s učiteli na vybraných školách v místě bydliště. Práce přinesla statisticky zpracované výsledky.

10 SEZNAM ZKRATEK

Uvádějí se pouze zkratky obecné, ne pro francouzský jazyk.

aj. a jiné/jiný

ap.,apod. a podobně/podobný

n. nebo

např. například

obv. obvykle

popř. popřípadě

příp. případně

resp. respektive

srov. srovnej

tj. to jest

zvl. zvláště

11 POUŽITÉ ZDROJE

Publikace v českém jazyce

Beneš, E.: Metodika cizích jazyků. Praha: SPN, 1970.

Čermák, F.: Jazyk a jazykověda. Praha. Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0154-0.

Hendrich, J.: Didaktika cizích jazyků. Praha. SPN, 1988.

Hrabák, J., Štěpánek.: Úvod do teorie literatury, 1978.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1.9.2007): Praha: VÚP, 2007.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Učení, vyučování a hodnocení. 1.vyd.Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci: 2001. ISBN 80-244-0404-4.

Vlašín, Š.: Slovník literární teorie. Praha. Československý spisovatel, 1977.

Publikace ve francouzském jazyce

Adam J-M.: Langue et littérature. Paris: Hachette, 1991. ISBN 2-01-017479-8.

Albert M.C., Souchon, M.: Les textes littéraires en classe de langue. Paris: Hachette, ISBN 2-01-15-51-39-0.

Barthes, R.: Le plaisir du texte. Paris. SEUIL, 1973.

Bérnard Evelyne.: L'approche communicative, Théorie et pratiques. Maxéville. CLE international, 1997. ISBN 2-19-033352-0.

Cicurel F. : Lectures interactives en langue étrangère. Paris. Hachette, 1991. ISBN 2-01-018152-2.

Hanse P. : Introduction à la lecture et à l'explication de texte. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1994. ISBN 80-7040-091-9.

Naturel M.: Pour la littérature – De l'extrait à l'oeuvre. Paris. Clé international, 1995. ISBN 2-09-033250-6.

Tagliante Ch. : La classe de langue. Paris. CLE international, 1994. ISBN 2-09-033.

Vigner G.: Didactique fonctionnelle du français. Paris. Hachette, 1980. ISBN 2-01-007314-2.

Učebnice

Courtyllon J., : Geneviève D.: Libre Échange 1- Pracovní sešit 1. Paris. Hatier, Didier, 1991. ISBN 2-278-04018-9.

- Courtillon J., : Geneviève D.: Libre Échange 1 Paris. Hatier, Didier, 1991. ISBN 2-278-04016-2.
- Courtillon J., : Geneviève D.: Libre Échange 2 - Pracovní sešit 2. Paris. Hatier, Didier, 1992. ISBN 2-278-04-023-5.
- Courtillon J., : Geneviève D.: Libre Échange 2. Paris. Hatier, Didier, 1991. ISBN 80-85-784-45-9.
- Courtillon J., : Geneviève D.: Libre Échange 3 - Pracovní sešit 3. Paris. Hatier, Didier, 1992. ISBN 2-278-04-023-5.
- Courtillon J., : Geneviève D.: Libre Échange 3. Paris. Hatier, Didier, 1991. ISBN 2-278-04016-2.
- Taišlová J., : ON Y VA 1. Praha. LEDA, 1998. ISBN 80-85-927-43-8.
- Taišlová J., : ON Y VA 2 - Pracovní sešit 2A: Praha: LEDA, 1997. ISBN 80-85-927-30-6.
- Taišlová J., : ON Y VA 2 - Pracovní sešit 2B. Praha. LEDA, 1997. ISBN 80-85-927-31-4.
- Taišlová J., : ON Y VA 2: Praha. LEDA, 1998. ISBN 80-85-927-43-8.
- Taišlová J., : ON Y VA 3 - Pracovní sešit 3A. Praha. LEDA, 1998. ISBN 80-85-927-44-6.
- Taišlová J., : ON Y VA 3 - Pracovní sešit 3B. Praha. LEDA, 1998. ISBN 80-85-927-45-4.
- Taišlová J., : ON Y VA 3. Praha. LEDA, 1998. ISBN 80-85-927-43-8.
- Taišlová J., Baranová: En Français 1.: Praha: SPN, 1991..ISBN 80-04-260-40-3.
- Taišlová J., Baranová.: En Français 2. Praha. SPN, 1995. ISBN 80-58-784-20-3.
- Taišlová J., Baranová.: En Français 3. Praha. SPN, 1995. ISBN 80-58-739-3.
- Taišlová J., Baranová.: En Français 4. Praha. SPN, 1997. ISBN 80-52-728-3.
- Taišlová J.: Aimez-vous lire?: Praha. LEDA, 1991. ISBN 80-85927-89-6.

Internetové zdroje

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými ke dni 1.9.2007).[on line].Praha: VÚP, 2004. Dostupné na internetu: <<http://www.vuppraha.cz/download.php?f=PilotRVPZV.PDF>>.[cit.20.11.2007].

Společný evropský referenční rámec pro jazyky: Učení, vyučování a hodnocení. 1.vyd.Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0404-4.

Dostupné na internetu: <<http://www.msmt.cz/Files/Mezinarodnispoluprace/Dokumenty/evropskyreferencniramec.zip>>. [cit. 16.10.2007].

Nezkusil V: Interpretace uměleckého textu a RVP ZV - //on-line//. Praha. VÚP, 2004.

www.rvp.cz/clanek/74/93,ke dni 15.10.2007 .

www.franc-parler.org/dossier/joubert2006.htm. [cit. 25.3.2006].,

Le français dans le monde – numéro janvier-février 2006.

Odborné časopisy

Hříbková R: Umělecký text ve výuce cizího jazyka. Cizí jazyky 1999/2000. roč. 43, č.3,. ISSN 1210-1811, str. 80-82.

Tandlichová E: Literární text ve vyučování anglického jazyka. Cizí jazyky. 1993/1994, roč. 37, č.5-6, str.193-195.

Vauthier B: La littérature simplifiée un outil propédeutique entre langue et culture. Enjeux. 1995, roč.36, str. 23-27.

Žák J: Krásná literatura a výuka cizího jazyka ve škole. Cizí jazyky. 1992-1993, roč. 36, č. 1-2. ISSN 1210-1811.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

- 1. Metodický postup práce s literárním textem dle Francine Cicurel**
- 2. Přehled literárních textů učebnicové řady En français**
- 3. Přehled literárních textů učebnicové řady On y va!**
- 4. Přehled literárních textů učebnicové řady Libre Echange**
- 5. Ukázky literárních textů z En français 3**
- 6. Ukázky literárních textů z On y va! 3**
- 7. Ukázky literárních textů z Libre Echange 3**

Příloha 2 Přehled literárních textů učebnicové řady En Français

Tab. 1 Přehled literárních textů v En français 1

Strana	Autor a název ukázky	Žánr
18	Sur le pont d'Avignon	Lidová píseň
21	Je suis chez Jean	Lidová píseň
30	La semaine du paresseux	Básnička
42	Frère Jacques	Písnička
46	L'alphabet	Písnička
51	J'ai une pomme	Básnička
58	Un bouquet pour toi	Básnička
70	J. Charpentreau: L'école	Báseň
83	Combien de jours	Básnička
86	Qu'est-ce que tu fais	Písnička
91	Une pluie	Básnička
98	Il pleut, il mouille	Říkanka
103	A Paris	Básnička
110	Où vont-ils?	Básnička
123	Le soleil	Básnička
126	Tombe, tombe, tombe la pluie	Písnička
131	J. Prévert: Page d'écriture	Báseň
136	En passant par la Lorraine	Lidová píseň
144	Compagnons de la Marjolaine	Lidová píseň

Tab. 2 Přehled literárních textů

En français 1- Pracovní sešit 1. - NIC	
Metodická příručka 1. J.Prévert: Page d'écriture	Báseň
En français 2 - Pracovní sešit 2. - NIC	
Metodická příručka 2.	
J. Prévert - Snídaně (překlad Skarlant)	Báseň
J. Prévert - Lajdák	Báseň
En français 3- Pracovní sešit 3. - NIC	
Metodická příručka 3.	
G. Perec - Penser Classer	Báseň
En français 4- Pracovní sešit 4. - NIC	
Metodická příručka 4. - NIC	

Tab. 3 Přehled literárních textů v En français 2 + En français 3

Strana	Autor a název ukázky	Žánr
En français 2		
26	J. Superville: La mer secrète	Báseň
36	Arlequin dans sa boutique	Písnička
46	A. Monjo: Feu rouge, feu vert	Báseň
62	M. Jacob: Je te donne pour ta fête	Báseň
72	M. Carêma: Le ciel déménage	Báseň
88	J. Prévert: Déjeuner du matin	Báseň
98	J. Prévert: Le cancre	Báseň
108	A. Serres: L'Avion	Báseň
123	E. Piaf: Je ne regrette rien	Šanson
124	P. Bruel: Places des grands hommes	Šanson
126	J'ai perdu le do de ma clarinette	Písnička
138	P. Fort: Le bonheur	Báseň

En français 3		
22	J. Charpentreau: Le petit poème	Báseň
32	P. Coran: La vitre bleu	Báseň
42	J. Prévert: Pour faire le portrait d'un oiseau	Báseň
50	Le départ du conscrit	Básnička
60	T. Tzara: Tu ouvre les ailes	Báseň
60	P. Coran: Timbre	Báseň
70	M. Achard: Si tous les gars du monde	Báseň
78	Malbrouck	Lidová píseň
88	Le vent	Básnička
98	Molière: Le bourgeois gentilhomme	Adaptovaný text
106	Auprès de ma blonde	Lidová píseň
116	G. Triollet: Il pleut	Báseň
126	E. Wilwerth: Il faut du jogging	Báseň
136	B. Cendrars: Iles	Báseň
144	Joli tambour	Lidová píseň

Tab.4 Přehled literárních textů v En français 4

Strana	Autor a název ukázky	Žánr
22	J. Giono: L'homme qui plantait des arbres	Próza
34	E. Zola: Au bonheur des Dames	Próza
46	G. Perec: Les gnocchis de l'automne ou réponse à quelques questions me concernant	Próza
58	M. Duras: Jeunesse de guerre	Próza
70	M. Tournier: Intérieur - Extérieur	Próza
82	A. Clair, B. Hama: LA nouvelle vie	Próza
94	J.-M.G. Le Clézio: La gare	Próza
106	J. Tardieu: Petits problèmes techniques et travaux pratiques	Próza
118	J. Cocteau: Les gants de la mort	Próza
130	V. Jamek: Ma langue personnelle	Próza

Příloha 3 Přehled literárních textů učebnicové řady On y va!

Tab. 5 Přehled literárních textů v On y va 1,2

Strana	Autor a název ukázky	Žánr
On y va 1		
17	Sur le pont d'Avignon	Lidová píseň
40	J. Prévert: La page d'écriture	Báseň
47	Frère Jacques	Lidová píseň
55	M. Carêma: Formulette	Říkanka
70	Une pluie	Báseň
70	En hiver à Paris	Báseň
78	L'Alphabet	Písnička
102	J. Charpentreau: Les antennes des télévision	Báseň
109	Trois jeunes tambours	Lidová píseň
111	J.-L.Cluse: Un bouquet pour toi	Báseň
133	J. Brusse: Au revoir Paris	Báseň
144	Je l'ai vu	Básnička
On y va 2		
19	Colchique	Písnička
30	J.Prévert: Le cancre	Báseň
31	Sur le pont de Nantes	Lidová píseň
61	En passant par la Lorraine	Lidová píseň
73	Je veux vivre libre	Básnička
81	P. Fort: Le soleil couchant	Báseň
83	J. Prévert: Pour faire le portrait d'un oiseau	Báseň
89	P. Fort: La ronde autour du monde	Báseň
101	Chevaliers de la table ronde	Lidová píseň
121	E. Guillevic: La ville	Báseň
126	Vive la rose	Lidová píseň
161	La Marseillaise	Hymna

Tab. 6 Přehled literárních textů - On y va 3

Strana	Autor a název ukázky	Žánr
19	Vent frais	Lidová píseň
28	J.de Bruyère: Un homme universel	Próza
29	N.de Chamfort: Maximes et pensées	Próza
42	F. Rabalais: Que je voie un abîme du science	Adaptovaný text
54	A. Dauded: Maison à vendre	Adaptovaný text
61	Au marche du palais	Lidová píseň
70	Ch.Baudelaire: N'importe où hors du monde	Próza
90	Cantonnier	Lidová píseň
102	T. Gautier: Bruit d'hiver	Báseň
102	Glod'aria: Hiver	Báseň
103	P. Reverdy: Souffle	Báseň
103	G. de Nerval: Les papillons	Báseň
116	G. Apollinaire: Le pont Mirabeau	Báseň
130	N. Dodidle: Baisers pragois	Zápisky
148	B. Clavel: En retard d'un siècle	Próza

Tab. 7 Přehled literárních textů v Pracovních sešitech On y va 2A + 3A

Strana	Název a autor	Žánr
On y va 2 - Pracovní sešit 2A		
51	R. Desnos: Conte de fées	Báseň
61	Je pense à ma vie	Básnička
80	P. Albert - Birot: Poésies	Báseň
94	J. Žáček: Lajdák	Báseň
102	J.Žáček: Jak namalovat portrét ptáka	Báseň
118	J.Prévert: Pour faire le portait d'un oiseau	Báseň
On y va 3 - Pracovní sešit 3A		
45	A.Dauded: Une petite chambre paisible	Próza
62	J.J.Rousseau: Rêverie au bord du lac	Próza
77	J. Seifert: Pod mostem Mirabeau	Báseň
96	Krátké úryvky různých žánrů	
212	A.de Saint-Exupéry: Le petit Prince	Próza

Příloha 4 Přehled literárních textů učebnicové řady Libre Echange

Tab. 8 Přehled literárních textů v Libre Echange

Libre Echange 1.		
21	Tardieu : Les voyages de la vie ou le chef de la gare	Báseň
29	Tardieu: Le piège de l'agent de la circulation	Báseň
45	A. Camus: Le malentendu	Divadelní hra
66	J. Prévert: Le facteur	Báseň
66	J.Tardieu: La condamnation ou le médecin	Báseň
74	Tardieu: Monsieur, Monsieur	Próza
81	M. Tournier: La fugue du petit Poucet	Báseň
98	J. Prévert: Inventaire	Báseň
101	J. Prévert: L'addition	Divadelní hra
112	G. Perec: Paris	Próza
129	J. Tardieu: Le jugement	Báseň
155	J. Prévert: Pour toi mon amour	Báseň
163	M. Aymé: Contes du chat perché	Próza
184	J. Prévert: Barbara	Báseň
Libre Echange 1-METODICKÁ PŘÍRUČKA 1.		
33	Chevalier de la table ronde	Lidová píseň
38	A. Rimbaud: Voyelles	Báseň
79	Ch. Trenet: Y'a de la joie	Báseň
162	Chanson s du Lanquedoc	Lidová píseň
168	J. de la Fontaine: La chêne et le roseau	Bajka
Libre Echange 2.		
9	Renaud: Banlieu rouge	Šanson
12	G. Brassens: La mauvaise réputation	Šanson
26	J. Périgot: Né en jour de pluie	Próza
50	J. Brel: Le plat pays	Šanson
52	J. Clerc: Hélène	Šanson
52	F. Pagny: ça fait des nuits	Šanson

53	S. Gainsbourg: La chanson de Prévert	Šanson
53	S. Dassin: Si tu t'appelles mélancholie	Šanson
54	A. de Lamartine: L'Isolement	Báseň
54	G. Appolinaire: Alcools	Báseň
54	F. Pagny: J'te jure	Báseň
54	J.J. Goldman: Pas moi	Báseň
54	L'abbé Prévost: Histoire du chevalier des Grieux et de Manon Lescaut	Báseň
Libre Echange 2 - Pracovní sešit 2.		
68	F. Sagan : Bonjour la tristesse	Próza
69	J. Prévert: Le retour au pays	Báseň
148	P. Verlaine: Sagesse	Báseň
155	P. de Rondard: Mignons, allons	Báseň
159	Mouloudji: Un jour tu verras	Šanson
Libre Echange 2 -METODICKÁ PŘÍRUČKA 2.		
22	P. Verlaine: Il pleure dans mon coeur	Báseň
44	J. Prévert: Les feuilles mortes	Báseň
45	G. Appollinaire: Alcools	Báseň
121	Ch. Peguy: Adieux à la Mense	Báseň
130	D. Dufresne: Aujourd'hui j'ai rencontré un homme de ma vie	Šanson
143	B. Cendrars: La prose du Transibérien	Báseň
150	P. Valéry: Le cimetière	Báseň
161	P.J. Hélias: Enfance en pays bigouden	Próza
191	Quand on arrive en ville	Šanson
Libre Echange 3.		
36	Stendhal: La naissance de l'amour	Próza
37	P. Eluard: L'amoureuse	Báseň
38	S. Gainsbourg: J. Gréco: La recette de l'amour fou	Šanson
40	P. Verlaine: Mon rêve familial	Báseň
49	R. Queneau: Si tu t'imagines	Báseň
61	V. Hugo: Après la bataille	Báseň

71	Saminel: Les brillantes montagnes	Próza
84	J. Anouilh: Antigone	Divadelní hra
97	G. Perec: Jérôme et Sylvie	Próza
115	F. Mauriac: Le noeud de vipères	Próza
128	Molière: L'Avare	Divadelní hra
167	F. Sagan: Répliques	Próza
167	M. Berger Les uns contre les autres	Šanson
168	Ch. Baudelaire: A une heure du mot	Báseň
169	E. Ionesco: Le solitaire	Próza
199	A. de Lamartine: Les enchantés du lac	Báseň
230	A. Frossard: Excusez!moi d'être Français	Próza